

ԱԶԳԱՅԻՆ

Ս Ա Հ Մ Ա Ն Ա Դ Ր Ո Ի Թ Ի Ի Ն

ՀԱՅՈՅ ՏԱՃԿԱՍՏԱՆԻ

Օսմանեան տէրութեան մէջ գտնուող ազգայնոց համար՝ ՍաՀմանադրութեան խընդիրը այս դարուս ամենէն մեծ խնդիրն եղաւ, ինչպէս որ յայտնի է հասարակաց վասն զի անով է որ ազգը կարողացաւ բանիւ եւ գրով իմացընել՝ ըստ հրաւիրանաց կամ թոյլտուութեան օսմանեան տէրութեան՝ թէ ինչ կարգերով ու կանոններով կողգէ կառավարուիլ որ — առանց տէրութեան հպտակութենէն դուրս ելնելու — իւր կրօնին, բնաւորութեանը, սովորութեանցը եւ աւանդութեանցը համաձայն՝ ազգային կենցաղավարութիւն եւ յառաջադիմութիւն ունենայ ամէն բանի մէջ:

Այսպիսի մեծ յեղափոխութիւնը ուրիշ արագի մէջ եւս պատահէր՝ անշուշտ աւելի տարաձայնութեանց, աւելի երկպառակութեանց, աւելի դժբախտաց պատճառ կրնար լինել՝ քան թէ ինչ որ եղաւ այս տարիներս Տաճկաստանի մեր համազգի եղբարցը մէջ: Բայց մեք ուրախ եմք որ վերջապէս ազգին խոհական եւ յառաջադէմ մասին աշխատութեամբը, եւ նոյն իսկ օսմանեան տէրութեան վեհանախական ու հեռատես քաղաքականութեամբը՝ ՍաՀմանադրութեան հանած առժամանակեայ անհրաժեշտ վրդովմունքը շուտով վերջացան, եւ ՍաՀմանադրութիւնը հաստատուն հիման վրայ դրուեցաւ՝ հասարակաց հաւանութեամբ, եւ մեծ ու փոքր՝ ամէն մարդ հասկըցաւ թէ ինչ է եղեր ազ-

գային սահմանադրութիւնը, ինչ իրաւունքներ կուտայ ազգին, եւ ինչ պարտքեր կը դնէ վրան: — Այս կերպով հաստատութիւն առած սահմանադրութիւնը կրնամք նմանցընել այն հրարուեստական գեղեցիկ ու հոյակապ ձեւերուն, որ կսկսին սաստիկ բորբոքմամբ, որոտաձայն շառաւմամբ, մրբրկեալ պոռոյաներով, բոցածաւալ կայծակներով, եւ յետոյ կերեւան իպարզութեան եւ իհանդարտութեան իրենց բովանդակ գեղապայծառ ձեւակերպութեանը մէջ՝ իբրեւ մեծագործ տաճար, կամ իբրեւ նաւ զարգարուն, իբրեւ յաղթական կամար, կամ իբրեւ ծաղկահիւս պսակ, կամ թէ իբրեւ փառաւոր փակագիր մը եւ անուն:

Աւելորդ կհամարիմք մեր նպատակին համար՝ Տաճկաստանի Հայոց ազգային սահմանադրութեան պատմութիւնն ընելը. մանաւանդ որ անձամբ գտնուած չլինելով այն անցքերուն պատահած տեղերը, անկողմնաւէր յիշատակարաններէ ու լրագիրներէ եւս զուրկ լինելով, — գոռարին է մեզի համար սոոյգ եւ անսխալ տեղեկութիւններ հաւաքել եւ մեր ընթերցողաց հաղորդել: Այս կարեւոր աշխատութիւնը ուրիշներու ձգելով, մեք գոհ լինիմք հրատարակելով այս տեղ Սահմանադրութեան այն բնագիրը որ Միւհէնտիսեան տպարանէն ելած եւ պատրիարքական կնքով վաւերացած է:

ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ԴՈՒՈՆ

ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆ ԱՐՏԱՔԻՆ ԴՈՐԾՈՑ

Թուամար 191.

ԱՌ ԽՈՀԵՄԱԶԱՐԴ ՏԵՂԱՊԱՀ ՊԱՏՐԻԱՐԺԻ.

Թոնեմազարդ եւ սիրելի էմիլի.

Բարեկարգութեանց վերաբերեալ Կայսերական հրովարտակը կպահանջէ, որ ամէն Հասարակութիւն իր վայելած առանձնաշնորհութիւններն ու արտօնութիւնները որոշեալ պայմանաժամի մէջ իքնին առնելով, ժամանակին բերմանցը եւ քաղաքակրթութեան արդեանցն ու գիտութեանց պահանջած բարեկարգութիւնները խորհրդածութեամբ որոշէ, ու Բարձրագոյն Դրան ներկայացընէ. եւ Հոգեւորական Գլխոց շնորհուած իշխանութիւնն ու ձեռնհասութիւնը՝ իւրաքանչիւր Հասարակութեան ապահովուած վիճակին ու նոր դիրքին հետ համաձայնութեան մէջ դուռի: Ուստի Հայոց Ազգին համար պատուաւոր անձերէ բաղկացեալ Յանձնաժողովի մը ձեռք Սահմանադրութեան ուրուագիծ մը պատրաստուեցաւ: Բայց միանգամայն պատշաճ համարուեցաւ որ Սարգիս Պատրիարքի օրով կազմուած Ընդհանուր Ժողովոյ եկեղեցական անդամներն ու Թաղական երեսփոխանները՝ քուէից առաւելութեամբ եօթն հոգիէ բաղկացեալ Յանձնաժողով մը ընտրեն, եւ վերոյիշեալ ուրուագիծը անգամ մըն ալ անոր ցոյց տրուի: Վասն որոյ կը խնդրեմք որ պէտք եղած հրաւերի նամակները երկու երեք օրուան մէջ ղրկելով, յիշեալ Յանձնաժողովին ընտրութիւնը ընել տայ, եւ անոր՝ Բարձրագոյն Դուռը միւս Յանձնաժողովին ու այս գործիս համար յատկապէս որոշուած Պաշտօնակալին հետ մեկտեղելով՝ հարկ եղած տնօրէնութեան կատարուելուն շնորհ ընէք: Կխնդրեմք նաեւ որ վերոյիշեալ կերպով ընտրուած եօթն անձանց անունները յառաջագոյն մեզ ուղարկէք:

(Ստորագրեալ)

1662 Փետրվար 12.

Ա.Ի.

Բարձրագոյն Դրան եւ Ազգային Յանձնաժողովներուն առ Կայսերական Կառավարութիւն մատուցած Յայտագրին օրինակն է:

Կայսերական Տերութիւնը իմադուց անտի իր արդարասեր հովանաւորութեան ներքեւ գտնուող զանազան Ազգաց՝ Կրօնից ազատութեան եւ առտնին զօրծոց մասնաւոր Վարչութեան համար առանձնաշնորհութիւններ ու արտօնութիւններ շնորհած է:

Այս արտօնութիւնները քեպետեալ ըստ սկզբանց ամեն ազգաց համար միօրինակ, բայց միանգամայն ամեն մեկուն կրօնական սեպական կանոնաց եւ սովորութեանց համեմատ տնօրէնուած ըլլալով, իւրաքանչիւր Ազգ զանոնք իր բնիկ սովորութեանց եւ ընթացից համեմատ իզորմ ղենելով վայելած է:

Հայոց ազգը միւս ազգաց պէս մինչեւ ցայսօր Պատրիարք մը ունեցած է, որ Տերութեան կողմէն իրը նախագահ Պատրիարքական Վարչութեան ճանչցուած է, եւ ներկայացուցիչ Ազգին ու Միջնորդ գործադրութեան Կայսերական հրամանաց. եւ որ իմադուց անտի հասարակօրէն եկեղեցական դասէն ընտրուած է, Ազգին զանազան կարգի անհատներէն բաղկացեալ Ընդհանուր Ժողովի մը ձեռք:

Պատրիարքը իր պաշտօնին մէջ՝ որ է Ազգին նախագահն եւ անոր օգոյցը հսկել, Ազգին՝ Ընդհանուր Ժողովոյ միջնորդութեամբ ունեցած ազդեցութենէն ու վերատեսչութենէն բնաւ մեկ ժամանակ ազատ եղած չէ. եւ ասոր ապացոյցն է, Պատրիարքին ամեն ժամանակ Ընդհանուր Ժողով հրաւերելն ու գումարելը, եւ կամ ըստ պահանջման գործոց կամ Բարձրագոյն Դրան քացորոշ մեկ հրամանին վրայ կարեւոր խնդրոյ մը ծագած ատենը՝ Ընդհանուր Ժողովոյ ղիմելն ու անոր որոշումը խնդրելը:

Հայոց Ազգը՝ ասկէ քսան տարուայ չափ յառաջ՝ կայսերական Տերութենէն խնդրեց որ Պատրիարքաբանի մէջ Պատրիարքին նախագահութեամբ երկու Ժողով հաստատուին. մեկը կրօնական, միւսը՝ Քաղաքական գործող համար. որպէս զի Պատրիարքին պաշտօնատարութեանը գործակից եւ օգնական ըլլան, եւ Ազգին՝ թէ ըստ քաղաքականի եւ թէ ըստ կրօնականի՝ վաղեմի կանոններէն եւ սովորութիւններէն որ եւ է խոտորմանց առաջըր առնուի:

Երբ այս Ժողովները հաստատուեցան, ազգային մանրամասն գործոց տնտեսութեան համար ալ՝ քանի մը Խորհուրդներ հաստատել հարկ եղաւ:

Բայց որովհետեւ Ազգային պաշտօնատեսարց ամեն մեկուն իշխանութիւնը եւ պարտաւորութիւնները որոշարար սահմանուած չէին, յայտնի էր որ Ազգին վիճակը բարեկարգելու մասին եղած այս ջանքերը, Ազգային Վարչութեան զանազան մասանց մէջ, նաեւ յիշեալ Վարչութեան եւ Ազգին մէջ՝ անպակաս պառակտումներ ծագելուն առիթ պիտի տային. եւ աս ալ ամեն կողման վերաբերեալ իրաւանց գործադրութեան մասին շատ մը անկարգութիւններ, եւ Ազգային Վարչութեան մէջ ալ շփոթութիւն եւ խռովութիւն պիտի պատճառէր:

Անս այս շփոթութեանց եւ երկպառակութեանց պատճառները վերցնելու, եւ ամեն կողման պահանջմանց վնասակարութիւնը բաժնայու նպատակաւ, Կայսերական Տերութիւնը իր բոլոր հպատակաց վրայ ունեցած հայրական խնամօքը՝ Ազգիս մէջէն Խառն Յանձնաժողով մը կազմել հարկաւոր դատեց, որպէս զի Հայոց ազգին կրօնական եւ Քաղաքական բնիկ սովորութեանց, նաեւ իմադուց անտի ընդունուած ընթացքին համաձայն Սահմանադրութիւն մը պատրաստուի:

Արդ՝ խառն Յանձնաժողովը պատշաճ կզատէ որ վաւերացման համար Բարձրագոյն Դրան մատուցուած Սահմանադրութեան ուրուագծին համեմատ:

Ա. Պատրիարքին՝ խմբէ Տերութեան եւ Ազգին միջնորդ ըլլալու պաշտօնը ըստ առաջին դրութեան մնայ:

Բ. Ընդհանուր ժողովոյ կազմութիւնը առաջինէն աւելի կանոնաւոր կերպիւ նորոգուի: Եւ Ազգային երեսփոխանները *Հանափնէրէն* ընտրուելու տեղ (ըստ որում *Հանափնէրէն* վիճակը նոյնը չէ ինչ որ առաջ էր), Յունաց Ազգին մէջ գործադրուած եղանակէն զուգե՛ աւելի կանոնաւոր եւ օրինաւոր կերպով՝ Եկեղեցեաց ժողովուրդներէն (այսինքն բաղերէն) ընտրուին:

Եւ որովհետեւ զուրսերը բնակող Հայ ժողովուրդները իրաւամբ կզանգատին քէ Պատրիարքարանի որոշումներուն խորհրդակցութենէն եւ մասնակցութենէն բոլորովին զուրկ են, երեսփոխաններուն մէկ մասը գաւառներուն կողմէն ընտրուին, եւ Կոստանդնուպոլսոյ բաղերուն երեսփոխանաց վրայ աւելցուին: Եւ ժողովոյն Կրօնական մասը, այսինքն անդամոց քսանը՝ Կոստանդնուպոլսոյ գանուող Եկեղեցականներուն կողմէն ընտրուին. որով Ընդհանուր ժողովոյ անդամոց թիւը ընդ ամենը հարիւր քառասունի կամփոփուի:

Ասոնց պաշտօնը տասն տարի տեսէ. եւ ամէն տարի տասներորդ մասը փոխուելով նորէն ընտրութիւն ըլլայ:

Ընդհանուր ժողովը անուանէ քէ զՊատրիարք եւ քէ անոր նախագահութեամբը գործող Ազգային երկուց ժողովոց անդամները. եւ անոնց գործողութեանց վերատեսչութիւն ընէ:

Գ. Կրօնական գործոց տեսչութիւնը՝ Կրօնական ժողովոյն, քաղաքական գործոց տեսչութիւնը՝ Քաղաքական ժողովոյն, եւ խառն գործոց տեսչութիւնն ալ՝ յիշեալ երկուս ժողովներուն մէկտեղ գալովը կազմուած Խառն ժողովոյն վերաբերեալ ըլլայ:

Դ. Կրօնական եւ Քաղաքական ժողովները իրենց ձեռնհասութեան շրջանակին մէջ գտնուած քէ Եկեղեցեաց ժողովուրդներուն (բաղականներուն) եւ քէ Եկեղեցեաց, դպրատանց, հիւանդանոցաց, վանքերից եւ ասոնց նման ուրիշ տեղեաց ազգային գործերուն ամենն ալ Տեսուչ եւ Թաղական խորհուրդներու միջնորդութեամբ տնօրինեն:

Ե. Վարչութեան կեդրոնը Ազգային Պատրիարքարանն ըլլայ:

Պատրիարքը՝ իբրեւ պաշտօնական Գլուխ Պատրիարքարանի, քէ Ընդհանուր ժողովոյն եւ քէ Ազգային կրկին ժողովներուն նախագահութիւն ընէ. եւ Ազգին ուղղակի կամ անուղղակի վերաբերեալ ամէն գործերը տնօրինէ ընդ վերատեսչութեամբ Ընդհանուր ժողովոյ:

Զ. Գաւառական ժողովրդոց Վարչութիւնը Կեդրոնական Վարչութեան հետ կապուած ըլլայ: Եւ գաւառներուն մէջ Առաջնորդները նախագահութիւն ընեն տեղական ժողովներուն, որոնք պիտի կարգադրուին ըստ տրամադրութեանց Կոստանդնուպոլսոյ ժողովոց, եւ նոյն (տեղական) ժողովոց գործերն ալ տնօրինեն:

Է. Գաւառական ժողովները՝ կեդրոնական Վարչութեան, եւ սոյն Վարչութեան Խորհուրդներուն ամէն մէկը՝ որ ժողովոյ վերաբերի՝ նոյն ժողովոյն. եւ Ազգային ժողովները՝ Ընդհանուր ժողովոյն. եւ Պատրիարքը մէկ կողմէն Կայսերական Տէրութեան, եւ միւս կողմէն (Ընդհանուր ժողովոյ միջնորդութեամբ) Ազգին պատասխանատու ըլլան:

Ը. Եւ որովհետեւ Կայսերական Տէրութիւնը Հայոց Ազգին համար տալու հրամաններուն գործադրութեան բնական միջնորդ եւ Ազգային Վարչութեան զուգե՛ Պատրիարքը կը ձանձնեայ եւ նորա կողմէ իր հարցումները. երէ Տէրութիւնը Պատրիարքին հրամայէ որ հարցուցած խնդրոյն վրայ իր (այսինքն Պատրիարքին) կարծիքը յայտնէ, Պատրիարքը՝ իր նախագահութեամբը գործող ժողովներուն որոշման համեմատ շարժի: Իսկ երէ Ազգին կարծիքն առնելով՝ Տէրութեան հաղորդել հրամայէ, այն ժամանակ Պատրիարքը Ընդհանուր ժողով հրաւիրէ, եւ այն ժողովոյն վերջնական որոշումները յայտնէ Տէրութեան:

Թ. Ազգային Վարչութիւնը երեք տեսակ պարտադրութիւն ունի. որոց առաջինն է առ Կայսերական Տէրութիւն. այս է՝ Ազգը կատարելապէս հաւատարիմ նպատակութեան

մէջ պանել, եւ Ազգին քէ ընդհանրապէս եւ քէ իմաստաւորի ամէն մէկ անհատներուն իրաւանց եւ արտօնութեանց՝ Տէրութեան կողմէն պահպանութիւնը ապահովցնել: Երկրորդն է առ Ազգն, որ է ճշմարտապէս գրութեամբ եւ հայրաբար վարուիլ: Եւ երրորդն է առ Արդուն էջմիածնի, այն է՝ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ Կրօնական կանոնաց եւ օրինաց համեմատ վարուիլ:

Անս ասոնք են Սահմանադրութեան այն կետերը զոր Խառն Ցանձնաժողովը պատշաճ կդատէ. եւ զոր կհաստատէ միւս Ցանձնաժողովը, որ Չեր Վսեմութեան հրամանին համեմատ՝ իղիմաց Ազգին Սահմանադրութեան վրայ իւր զիտողութիւնները Բարձրագոյն Դրան ներկայացնելու համար կազմուեցաւ:

Ի Կ. Պօլիս, 16 Փետրվար 1862:

ՍՏՈՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ.

Անդամք Բարձրագոյն Դրան Ցանձնաժողովոյ,

ՍՏԵՓԱՆՆՍԵՍ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՆԻԿՈՄԻԻԻՈՅ, ՏԵՂԱՊԱՆՆԱՐԷԱՐԷԱՆ

ԱԹՈՌՈՅ ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒԹՅՈՒՆ:

ՅՕՀԱՆՆԷՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆ:

ՅՕՀԱՆՆԷՍ ՔԱՆՆԱՎԱՐԷԱՆ ԻՆՍԿՐԻՏԱՐ Ս. ԽԱՆ ԵԿԵՆԵՏԻՈՅ

ԳԷՈՐԳ ԵՐԱՄԵԱՆ

ՍԵՐՈՎԲԷ ՎԵՂԵՆԵԱՆ

ՅԱԿՈԲ ՄՈՒՊԱՆԵԱՆԵԱՆ

ՅՕՀԱՆՆԷՍ ԵՂԻՍԱՎԱՐԷԱՆ

ՅՕՀԱՆՆԷՍ ՔԱՆՆԱՆՆԱՆ ՀԻԻՆԲԵԱՐՊԷՅԷՆԵԱՆ Ս. ՀՐԵՏԻԱՊՈԼԻՏ ԵԿԵՂԵՏԻՈՅ ԻՊԱՆԱՍ

ՅՕՀԱՆՆԷՍ ՏԱՏԵԱՆ

ԳՐԻԳՈՐ ԱՂԱԹՕՆ

ՅԱԿՈԲԻ ԵՆՈՐԱՏՈՒԿԵԱՆ

ԿԱՍՊԱՐ ԿԻՄԵՆՇԷՒ

Անդամք Ազգային Ցանձնաժողովոյ,

ԱՂԱԹՕՆԵԱՆ ՄԿՐՏԻԶ

ԱՍՆԱՆԵԱՆ ՍՏԵՓԱՆ

ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ ՄԱՆՈՒԿ

ՄԻՆԱՍԵԱՆ ՄԻՆԱՍ

ՌՈՒՍԻՆԵԱՆ

ՍԻՐԷՆԵԱՆ ՅՕՀԱՆՆԷՍ

ՕՏԵԱՆ ԳՐԻԳՈՐ

ՕՐԻՆԱԿ ՀՐԱՄԱՆԱԳՐԻ ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ԴՐԱՆ.

Առ Խոհեմազարդ Տեղապահ Պատրիարքի Հայոց.

Հայոց Պատրիարքարանի վիճակին եւ Վարչութեան բարեկարգութեան վրայօք, ասկէ առաջ Բարձրագոյն Դուռը կազմուած Ցանձնաժողովին գրի առած Սահմանադրութիւնը՝ լոկ աշխարհական գործոց վերաբերեալ քանի մը կետերը սրբազրուելէն ետքը, Վեհափառ Արքային մատուցուեցաւ. եւ Նորին Կայսերական Վեհափառութեան կողմէն ընդունուելով, պարտական եմքերուն այտուհետեւ Կանոն ըրտնուիլը Չեր Սրբազնութեան յանձնելու Արքունի հրամանը շնորհուեցաւ:

Ուստի յիշեալ Սահմանադրութիւնը ներկայեալ առ Չեղ ուղարկելով՝ կպատուիրեմք որ պարտական եմքերուն այտուհետեւ անբերի գործադրութեանը հսկելով, ըստ Բարձրագոյն կամաց Օգոստոսական Կայսեր՝ ինչ որ պարտ ու պատշաճ է իզորք զնելու հոգ տանիք:

ԻՄ Մարտ, 1863:

Յ Ա Ռ Ա Զ Ա Բ Ա Ն Ո Ի Թ Ի Ի Ն .

Յամանեան Տերութեան իր Մանկտական շնորհոյ հպատակներուն շնորհած արտօնութիւնները՝ հաւասար են ըստ սկզբանց ամենուն համար . բայց անոնց գործադրութեանը եղանակը՝ իւրաքանչիւր Ազգի մէջ ըստ պահանջման սեպհական սովորութեանց իւրեանց , մասնաւոր կերպով տնօրինուած է :

Հայոց Պատրիարքը զրուս է իր Ազգին . եւ մասնաւոր պարագաներու մէջ՝ Տերութեան հրամանաց գործադրութեան միջոցով : Սակայն Պատրիարքարանի մէջ կրօնական գործոց համար՝ Կրօնական ժողով մը , եւ քաղաքական գործոց համար՝ Քաղաքական ժողով մը կան հաստատուած : Այս երկու ժողովները իրարմէն հարկին միանալով՝ Խառն ժողով կկազմեն : Թէ Պատրիարքը եւ քե այս երկու ժողովոց անդամները՝ Ազգին պատուաւոր անձանցմէ բաղկացեալ մէկ Ընդհանուր ժողովոյ մէջ կրնարուին :

Որովհետեւ յիշեալ ժողովներուն պաշտօնն ու պարտաւորութիւնքը , եւ կազմութեան եղանակը բաւական կանոններով սահմանուած չեն . եւ այս պատճառաւ զանազան անտեղութիւններ , եւ մասնաւորապէս Ընդհանուր ժողով կազմելու մասին տեսակ տեսակ դժուարութիւններ տեսնուած են :

Որովհետեւ բարեկարգութեանց վերաբերեալ կայսերական հրովարտական (*) համեմատ՝ իւրաքանչիւր Հասարակութիւն իր ունեցած արտօնութիւններն ու առանձնաշնորհութիւնները որոշեալ ժամանակի մէջ քննելով , եւ ժամանակին բերմանցը եւ քաղաքակրթութեան արդեանցն ու արդի լուսաւորեալ վիճակին պահանջած բարեկարգութիւնները խորհրդածութեամբ որոշելով , Բարձրագոյն Գրան ներկայացընելու պարտաւորած է :

Որովհետեւ ամեն մէկ Ազգին Կրօնական Գլուխներուն շնորհուած իշխանութիւնն ու կարողութիւնը , իւրաքանչիւր Հասարակութեան ապահովուած նոր վիճակին ու զրութեան համաձայնեցնել պէտք է :

Ուստի Հայոց Ազգէն քանի մը պատուաւոր անձինքն Յանձնաժողով մը կազմուեցաւ , որ Ազգին համար պատրաստեց սա հետեւեալ Սահմանադրութիւնը :

Ա Զ Գ Ա Յ Ի Ն

Ս Ա Հ Մ Ա Ն Ա Դ Ր Ո Թ Ի Ի Ն

Հ Ա Յ Ո Յ

ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՍԿԶՐՈՒՆՔ

Ա .

Ազգին ամէն մէկ անհատը առ Ազգը պարտաւորութիւններ ունի . Ազգն ալ իր կողմէն առ ազգային ամէն մէկ անհատ պարտաւորութիւններ ունի . Գարձեալ ամէն մէկ անհատ իրաւունքներ ունի Ազգէն եւ Ազգն անհատներէն :

Ուստի Ազգն ու ազգայինք փոխադարձ պարտեօք կապված են իրարու հետ . անանկ որ մէկին պարտաւորութիւնքը միւսին իրաւունքն են :

Բ .

Ազգայնոց պարտականութիւնն է՝ Ազգին պիտոյիցը պահանջած ծախքերուն մասնակից ըլլալ իւրաքանչիւր իր կարողութեան չափովը . Ազգին խնդրած ծառայութեանցը յօժարակամ յանձնառու ըլլալ , եւ անոր բրած տնօրէնութեանցը սիրով հնազանդել :

Ազգայնոց այս պարտաւորութիւնքը Ազգին իրաւունքն են :

Գ .

Ազգին պարտականութիւնն է՝ ազգայնոց բարոյական , մտաւորական եւ նիւթական պիտոյիցը հոգ տանիլ . Հայաստանեայց եկեղեցւոյ դաւանութիւնն ու աւանդութիւնքը անարատ պահել . մարդկութեան հարկաւոր եղած անհրաժեշտ գիտելեաց ուսումը՝ ամէն աստիճանի թէ՛ մանչ եւ թէ՛ աղջիկ տղայոց հաւասարապէս ծաւալել . ազգային հաստատութիւնքը պայծառ պահել , հասոյթներն օրինաւոր կերպով աւելցնել , եւ ծախքերն իմաստութեամբ տնտեսել : Ազգին ծառայութեանը մշտնջենապէս նուիրեալ անձանց կացութիւնը բարւոյքել եւ ապագայն անգործել . կարօտելոց խնամ տանիլ հայրաբար , ազգայնոց մէջ ծագած վէճերն արգարատիրութեամբ խաղաղել , եւ վերջապէս ազգային յառաջագիմութեան անձնանուէր աշխատիլ :

Ազգին այս պարտաւորութիւնքը ազգայնոց իրաւունքն են :

Դ .

Զաղգը փոխանորդաբար ներկայացնող , եւ այս փոխադարձ պարտեաց կանոնաւոր կատարմանը տեսուչ ու մատակարար կարգեալ իշխանութիւնը՝ ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆ կը կոչվի . որում յանձնուած է Օսմանեան Տէրութենէն յատուկ արտօնութեամբ , եւ Սահմանադրութեան միջոցաւ , Թուրքիոյ Հայոց ներքին գործերու տնօրէնութիւնը :

Ե .

Վարչութիւնը՝ ազգային ըլլալու համար , պէտք է ԵՐԵՍՓՈԹԱՆԱԿԱՆ ըլլայ :

Զ .

Երեսփոխանական Վարչութեան հիմը՝ ԻՐԱՒԱՆՅ ՈՒ ՊԱՐՏԵԱՅ սկզբունքն է , որ արդարեան սկզբունք է . իր ոյժը ձայնից բազմութեան մէջ կրկնապայ , որ օրինաւորութեան սկզբունք է :

(*) Խարբի Հիւմայուն , 6/18 Փետրվար 1856 :

ԳԼՈՒԽ Ա.

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ.

Ա. ՊԱՏՐԻԱՐԳ ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼՍՈՑ

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀՐԱՅԱՐՈՒՄ.

Յօդուած 1. Կոստանդնուպօլսոյ Պատրիարքը բոլոր Ազգային ժողովոց Նախագահն է, եւ անոնց գործադիր իշխանութիւնը կ'ըլլայ. եւ մասնաւոր պարագաներու մէջ՝ Տէրութեան հրամանաց գործադրութեան միջնորդն է:

Ուստի պէտք է որ Պատրիարքը ընտրուելու անձը՝ ընդհանուր Ազգին վստահութեան ու յարգանացն արժանի ըլլալու համար՝ Պատրիարքական Աթոռին վայելուչ ամեն յատկութիւններն ու արժանաւորութիւնն ունենայ, եւ իմպիւղաց անտի Պատրիարքութեան յատկացեալ Եպիսկոպոսաց դասէն ըլլայ. միանգամայն Տէրութեան կատարեալ վստահութեանն արժանաւոր, եւ զոնէ իւր հօրմէն սկսեալ՝ Օսմանեան հպատակ, եւ երեսունուհինգ տարին լրացուցած ըլլայ:

Յօդ. 2. Երբ Պատրիարքը վախճանելով կամ հրաժարելով եւ կամ ուրիշ որ եւ է պատճառաւ Աթոռը պարապ մնայ, Կրօնական եւ Քաղաքական ժողովները մէկտեղ գալով Տեղապահ մը կ'ընտրեն, եւ անոր հաստատութիւնը կը խնդրեն Բարձրագոյն Դռնէն:

Ընդհանուր ժողովը կ'ընտրէ զՊատրիարք. բայց Կրօնական եւ Քաղաքական ժողովներն իրաւունք ունին *ներկայացման ցուցակով* մը Ընտրելեաց արժանաւորութեան աստիճանին վրայ կարծիք տալու:

Պատրիարքի ընտրութիւնը հետեւեալ կերպիւ կ'ըլլայ:

Նախ եւ առաջ՝ Տեղապահը Օսմանեան հողին վրայ գրտնուող բոլոր Եպիսկոպոսաց ցանկը կ'ընտրէ, եւ իւրաքանչիւրին անուանը առջեւ՝ ըստ առաջին յօդուածոյ ընտրելութեան համար պահանջուած հանգամանքը նշանակելով, Կրօնական ժողովոյն կ'ընտրեալացընէ զայն:

Այս ժողովն ալ Եկեղեցական համագումար ժողով հրաւիրելով, ընտրելեաց ցուցակ մը կ'աւտորատե գաղտնի քուէարկութեամբ. այսինքն իւրաքանչիւր անդամ թղթոյ մը վրայ կ'գրէ այն ամեն Եպիսկոպոսաց անունները՝ զորս Կրօնական մասին անընդունելի չըմամարի: Ետքը՝ քուէհամարն ըլլալով, այն անունները յատուկ ցուցակի մը մէջ կ'առնուին քուէից շատութեան կարգաւ:

Տեղապահը յիշեալ կերպիւ պատրաստուած ցուցակը Քաղաքական ժողովոյն կ'ներկայացընէ: Ան ալ՝ նշանակուած անձանց ըստ քաղաքականին արժանաւորութիւնը քննելէն ետքը, ամենէն աւելի արժանաւորներէն հինգ *ընտրելի* կ'գտնէ քուէից առանելութեամբ, եւ ասոնց ցուցակը ընդհանուր ժողովոյն կ'ներկայացընէ:

Միանգամայն Եկեղեցական համագումար ժողովոյն պատրաստած առաջին ցուցակն ալ ազգային Ընդհանուր ժողովոյն սրահին մէջ կ'ախուսուած կ'ըլլայ: Ընդհանուր ժողովը այս երկու ցուցակներէն՝ ընտրելեաց թէ կ'ընտրէ եւ թէ քաղաքական որպիսութեանց վրայ՝ երկու ձեռնհաս ժողովներուն կարծիքն իմանալով, կ'ընտրէ զՊատրիարք՝ գաղտնի քուէարկութեամբ եւ բացարձակ առանելութեամբ քրէից:

Ընդհանուր ժողովը կ'ընայ Քաղաքական ժողովոյն ներկայացուցած ցուցակէն դուրս անձի մը վրայ ալ քուէ տալ. բայց պէտք է որ այն անձին անունը նշանակուած ըլլայ Եկեղեցական համագումար ժողովոյն պատրաստած ցուցակին մէջ. վասն զի այս Եկեղեցական ցուցակէն դուրս մնացած անձի վրայ ընտրութիւն չ'կրնար ըլլալ:

Երբ առաջին անգամ քուէից բացարձակ առանելութիւն չ'գոյանայ, երկու առանելագոյն քուէ ստացողաց անունները Տեղապահին կողմէն Ընդհանուր ժողովոյ անդամներուն կ'մանուցուի. եւ երկրորդ քուէարկութիւնը օրի-

նաւորապէս այն երկուքին վրայ կ'ըլլայ: Այս երկրորդ քուէարկութեան առնեւ Ազգային Երեսփոխաններէն անոնք որ չ'կրնան ներկայ գտնուիլ, կարող են իրենց քուէները ստորագրեալ եւ կնքեալ նամակաւ առ ժողովն ուղարկել, կամ Տեղապահին եւ կամ ընդհանուր ժողովոյ Ատենապետին ուղղելով զայն:

Քուէները յատուկ քուէտուփի մը մէջ գրուելէն ետքը՝ քուէհամարը կ'ըլլայ Ընդհանուր ժողովոյ գիւնդին ձեռք, եւ սոյն ժողովոյ մէջէն ընտրուած չորս Եկեղեցական եւ չորս աշխարհական քննիչներու ներկայութեամբ:

Երբ պատահի որ երկրորդ անգամ քուէարկութեան մէջ երկու անձանց հաւասար քուէ ելնէ, այն առնեւ երկուքն մէկը վիճակաւ կ'ընտրուի:

Յօդ. 3. Ընտրութիւնը կատարուելէն ետքը տեղեկագիր մը կ'ընտրի՝ զոր բոլոր բազմականք կատարագրեն. եւ Տեղապահի միջնորդութեամբ Բարձրագոյն դրան կ'մատուցուի. եւ Պատրիարքը կ'հաստատուի ըստ վաղեմի սովորութեան՝ Կայսերական հրամանին համեմատ:

Յօդ. 4. Ընդհանուր ժողովը հրաւիրանաց զիւր կուղարկէ Պատրիարք ընտրուած անձին. քանի մը անձանց ձեռք՝ երէ Կ. Պօլսոյ մէջ է. եւ յատուկ հրաւիրակաւ՝ երէ Կ. Պօլսիսէն դուրս տեղ է: Նորընտիր Պատրիարքը՝ այս հրաւիրանաց զիւր առնելով, Պատրիարքարան կուգայ եւ Մայր Եկեղեցոյ մէջ Ընդհանուր ժողովոյ առջեւ հանդիսաւոր ուխտ կ'ընէ սոյն օրինակ. «Առաջի Աստուծոյ եւ ի ներկայութեան Ազգային ժողովոյ»՝ հրապարակաւ ուխտն հաւատարիմ մնալ Տէրութեան եւ Ազգիս, եւ ճշմարտապէս հսկել Ազգային Սահմանադրութեան անբերի գործը, ծաղրութեանը՝: Անմիջապէս՝ Տեղապահին պաշտօնը կ'ըզաղարի, եւ Նորընտիր Պատրիարքը Բարձրագոյն Դրան հրաւերին վրայ՝ ուղղակի Օգոստոսիս Կայսեր կ'ներկայանայ, պաշտօնական կերպիւ իր պաշտօնը կ'հաստատուի, եւ Բարձրագոյն դուրս երբալով՝ կ'մանուցվի:

Յօդ. 5. Երբ Պատրիարքը Սահմանադրութեան տրամադրութեանցը հակառակ շարժի կամ վարուի, ամբաստանութեան տակ կ'ընկնի:

Յօդ. 6. Պատրիարքին վրայ ամբաստանութիւն ընելու՝ միայն Ընդհանուր ժողովը, եւ Կրօնական ու Քաղաքական ժողովներն իրաւունք ունին:

Ամբաստանող կամ բողոքող ժողովը, Բարձրագոյն Դռնէն հրաման առնելով, Պատրիարքէն կ'խնդրէ՝ որ Ընդհանուր ժողով գումարէ:

Երբ պատրիարքը ասոր դէմ կենայ, եղելութիւնը կ'ընկն անգամ Բարձրագոյն դրան իմաց կտրուի. որ այն առնեւ բողոքին համեմատ՝ Կ. Պօլսոյ մէջ գտնուող Եպիսկոպոսաց երիցագոյնին Նախագահութեամբ Ընդհանուր ժողով գումարելու հրաման կուտայ:

Ընդհանուր ժողովը իր մէջէն հինգ Եկեղեցական եւ հինգ աշխարհական ընտրելով, տասն հօգիւ բաղկացեալ քննիչ Յանձնաժողով մը կ'կարգէ. բայց պէտք է որ այս քննիչներուն մէջ՝ ամբաստանող կամ բողոքող անձանցմէ մարդ չ'գտնուի: Քննիչ Յանձնաժողովը եղած ամբաստանութիւնները քննելէն ետքը՝ տեղեկագիր կուտայ Ընդհանուր ժողովոյն, որ կ'որոշէ զինչիւրը գաղտնի քուէարկութեամբ: Այս որոշումը պարունակող թուղթը պէտք է ստորագրուած ըլլայ որոշման կողմը քուէ տուող ժողովականներէն. եւ երբ անով Պատրիարքին հրաժարուիլը վճռուած է, երկու ժողովոց առնանապետները Նախագահ Եպիսկոպոսին հետ Պատրիարքին երբալով՝ յիշեալ բուղթը անոր կ'ներկայացընեն. որ այն ժամանակ Ազգին որոշ կամքը իմանալով հրաժարականը տալու պարտաւորեալ է: Իսկ երբ բուղթ տալ, Բարձրագոյն դրան իմաց կտրուի որ պաշտօնէն կ'զգէ զՊատրիարք:

Յօդ. 7. Հրաժարեալ Պատրիարքը վիճակաւոր Եպիսկոպոսաց կարգը կ'անցնի. եւ անոր վրայ ըստ կանոնի պէտք եղածը կ'ստորիսնուի Խառն ժողովոյ կողմէն:

ՊԱՇՏՈՆ ԵՒ ՊԱՐՏԱԽՈՐՈՒԹԻՒՆԻՔ.

Յօդ. 8. Պատրիարքին պարտաւորութիւնքն են Սահմանադրութեան սկզբանց համեմատ վարուիլ, եւ անոր ամէն կէտերուն ճշդիւ գործադրութեանը ուշի ուշով հսկել:

Պատրիարքը իրեն եկած գործերը որ ժողովոյ կվերաբերին եւ այն ժողովոյն կյանքն՝ քննութեան եւ որոշման համար: Ժողովոց մէջ որոշուած գործոց վրայ Պատրիարքին քաղաքի իրենք եւ կամ ուրիշ Պաշտօնական գրութիւնները վաւերական եւ գործադրելի չեն կրնար ըլլալ երբ որոշող ժողովոյն կողմէն ալ կնքեալ եւ ստորագրեալ չըլլայ: Իսկ երբ ստիպողական գործ մը պատահի, որոյ տնօրինութեանը համար կարելի չըլլայ մինչեւ ժողովոյն գումարման օրը սպասել եւ կամ արտաքոյ կարգի ժողով գումարել, Պատրիարքը կրնայ պէտք եղածը ինքնին տնօրինել, իր վրայ առնելով պատասխանատուութիւնը. բայց պարտաւորեալ է եղելութիւնը արձանագրել տալ կանոնաւոր կերպիւ, եւ որ ժողովոյն կվերաբերի եւ՝ անոր յաջորդ նիստին ներկայացունել վաւերացման համար:

Յօդ. 9. Պատրիարքը իր բացակայութեանը ատեն Ազգային ժողովներու մէջ տրուած որոշումները պարունակող բողոքը ղեկ չստորագրած, կարող է անոնց վրայ իր զիտողութիւններն յայտնելով, խնդիրը կրկին քննութեան յանձնել: Իսկ այս վերաքննութեան ետքը՝ պարտաւորեալ է նոյն բողոքը ստորագրել, երբ տրուած որոշումը Սահմանադրութեան տրամադրութեանցը անհամաձայն չգտնէ:

Յօդ. 10. Պատրիարքը կրնայ՝ Սահմանադրութեան ըսկզբանցը համեմատ չվարուող եկեղեցական մը, վարժապետ մը, եկեղեցւոյ, վանքի, Դպրոցի կամ Հիւանդանոցի գործակալ մը, պաշտօնէն հանելու առաջարկութիւն ընել ձեռնհաս ժողովոյն կամ Խորհրդոյն:

Յօդ. 11. Պատրիարքը իրաւունք չունի ինքնին լուծել եւ փոխել Կրօնական եւ քաղաքական ժողովները եւ անոնց վերաբերեալ Խորհուրդները: Բայց երբ տեսնէ թէ ասոնցմէ մէկը Սահմանադրութեան սկզբանցը հակառակ ընթացքի մէջ է, առաջին անգամին բացատրութիւն կուգէ այն ժողովոյն կամ Խորհրդոյն Առեւտրական երկրորդին՝ իմաց կուտայ անոր ապօրինաւոր ընթացքը եւ իկանոնապահութիւն կնքաւորէ զայն. իսկ երրորդին՝ Ընդհանուր ժողովոյն կղիմէ, երբ ամբաստանելին Ազգային ժողովներէն մէկն է, կամ Քաղաքական ժողովոյն կղիմէ, երբ Խորհուրդներէն մէկն է, եւ պատճառները ցուցնելով՝ ամբաստանեալ ժողովոյն կամ Խորհրդոյն լուծումը կառաջարկէ:

Յօդ. 12. Պատրիարքը Ազգային սնտուկէն իրեն յատկացեալ ամսական ունենալով, ինք կտեսնէ Պատրիարքարանին ներքին ծախքը:

Բ. ՊԱՏՐԻԱՐԷԱԿԱՆ ԴԻՒԱՆԱՏՈՒՆ.

Յօդ. 13. Պատրիարքարանի մէջ Դիւանատուն մը պիտի հաստատուի պէտք եղած Ազգային գրութեանց յատկացեալ:

Այս դիւանատունը երեք գրասենեակի պիտի բաժնուի:

Ա. Թղթակցութեան գրասենեակ որ Պատրիարքարանէն ուղարկուած եւ Պատրիարքարան եկած գրութիւններով կզբաղի:

Բ. Արձանագրութեան գրասենեակ, որ Ազգային ժողովոց եւ Խորհրդոց վերաբերեալ բողոքները կարգաւորելու կզբաղի:

Գ. Ազգահամարի գրասենեակ, որ ազգայնոց քաղաքական վիճակագրութեանը, այսինքն՝ ծննդեան, ամուսնութեան եւ վախճանման վերաբերեալ արձանագրութեանց կզբաղի:

Այս վերջին գրասենեակէն կտրուին Ազգայնոց թէ ճանապարհորդութեան համար եւ թէ ուրիշ անձնական գործառնութեանց համար պէտք եղած վաւերական բողոքները. նաեւ ծննդեան, ամուսնութեան եւ վախճանման վկայագրերը:

Յօդ. 14. Պատրիարքական Դիւանատունը պիտի ունենայ Դիւանապետ մի որ պատասխանատու է դիւանատան բո-

լոր գործառնութեանց: Քաղաքական ժողովը կընտրէ եւ Պատրիարքը կանուանէ զայն: Դիւանապետը կընէ նաեւ Ընդհանուր ժողովոյն դիւանադպրութիւնը:

Դիւանապետը պարտաւորեալ է ամէն տարի՝ թէ Կոստանդնուպօլսոյ մէջ եւ թէ Ղուրսէրը ծնած, ամուսնացած եւ վախճանած ազգայնոց տոմարներուն օրինակները բերել տալ, եւ Պատրիարքարանի Դիւանատան ընդհանուր Ազգահամարին մէջ արձանագրել տալ: Դիւանապետը Հայերէն լեզուի քաջ հմուտ եւ Տաճկերենի ու Գաղղիարենի ալ վարժ անձ մը պիտի ըլլայ:

Յօդ. 15. Դիւանատունը բաւական բոլով Դիւանադպրներ պիտի ունենայ: Ասոնք ալ հայերէն լեզուն քաջ գիտնալու են, եւ ամէն մէկը իր պաշտօնին կատարեալ հրմտութիւն ունենալու է: Ամէն մէկ դիւանադպրը ըստ իւր պաշտօնի պատասխանատու է այն ժողովոյն կամ Խորհրդոյն՝ որուն կվերաբերի: Ամէնը մէկէն պատասխանատու են Դիւանապետին:

Յօդ. 16. Ազգահամարի գրասենեակէն տրուած որ եւ է բողոք եւ վկայագիր վաւերացեալ պէտք է ըլլայ Պատրիարքական կնքով եւ Դիւանապետի ստորագրութեամբ:

Գ. ՊԱՏՐԻԱՐԷ ՍՐԲՈՅ ԵՐՈՒՍԱՂԵՄԻ.

Յօդ. 17. Երուսաղեմի Պատրիարքը Ս. Յակոբայ Արքեպիսկոպոսն գահակալն է. միանգամայն Հայոց Ազգին սեպհական Երուսաղեմ գտնուած ուխտատեղիներուն տնօրէնն ու Ս. Յակոբայ վանուց Միաբանութեան նախագահն է:

Իր պարտաւորութիւնն է Ս. Երուսաղեմի վանուց Կանոնագրին տրամադրութեանց համեմատ վարուիլ, եւ անոր բարեք գործադրութեանը հսկել:

Յօդ. 18. Երբ Ս. Երուսաղեմի Պատրիարքը Սուրբ Երուսաղեմի վանուց Կանոնագրին հակառակ վարուի, ամբաստանութեան տակ կընկնի:

Յօդ. 19. Պատրիարքին վրայ ամբաստանութիւն կընայ ըլլալ կամ չլինել Միաբանութեան կողմէն եւ կամ Կոստանդնուպօլսոյ Կրօնական եւ Քաղաքական ժողովոց կողմէն:

Այսպիսի պարագայի մէջ՝ Ազգային Ընդհանուր ժողով կգումարուի: Եւ երբ եղած ամբաստանութիւն քննուելով՝ հիմնաւոր ըլլալը ստուգուի, Ընդհանուր ժողովը՝ վեցերորդ յօդուածին մէջ Կոստանդնուպօլսոյ Պատրիարքին վերաբերեալ տրամադրութեանց համեմատ՝ ըստ պահանջման իրեն, կամ իկանոնապահութիւն կնքաւորէ զՊատրիարքն մասնաւոր բողոքագրով, եւ կամ կպարտաւորէ զայն հետեւեալ Պատրիարքական արոտէն, եւ անոր պաշտօնը կյանքէն Տեղապահի մը՝ զոր Ընդհանուր ժողովը գաղտնի քուէարկութեամբ կընտրէ Միաբանութեան մէջէն:

Յօդ. 20. Երբ Ս. Երուսաղեմի Պատրիարքը վախճանի, Միաբանութիւնը իր մէջէն Տեղապահ մը կընտրէ, եւ Ազգային ժողովները կհաստատեն զայն:

Յօդ. 21. Ս. Երուսաղեմի Պատրիարքը Կոստանդնուպօլսոյ Ազգային ժողովներուն կողմէն կընտրուի: Բայց Միաբանութիւնը իրաւունք ունի իր կարծիքը յայտնելու ընտրելեաց արժանաւորութեան աստիճանին վրայ՝ *ճերկայացման ցուցակաւ մի*: Պատրիարքին վախճանելէն անմիջապէս ետքը՝ յիշեալ Տեղապահը Միաբանից Ընդհանուր ժողով կգումարէ: Այս ժողովը անուանց ցուցակ մը կպատրաստէ՝ Կոստանդնուպօլսոյ Պատրիարքի ընտրութեան համար Կոստանդնուպօլսոյ եկեղեցական համագումար ժողովոյն ըրած կերպիւր. բայց պէտք է որ Միաբանութեան ներկայացուցիչք այս ցուցակը գնէ եօրն ընտրելեաց անուն պարունակէ: Այս ցուցակը միաբանութեան կողմէն ստորագրեալ յայտագրով Կոստանդնուպօլսոյ Պատրիարքարան կուղարկուի:

Յօդ. 22. Ս. Երուսաղեմի Պատրիարք ընտրուելու անձը գնէ երեսունհինգ տարին լրացուցած, եւ ինքն Օսմանեան Տէրութեան հպատակ, Միաբանութեան Նախկողմութիւն կամ Վարդապետներէն պէտք է ըլլայ. միանգամայն Միաբանութեան գաւառած մէկը պէտք չէ ըլլալ:

Միաբանութենէն զատուած չեն համարուիր այն ան-
ձինքը՝ որ Պատրիարքարանի ժողովոց կողմէն ազգային
պաշտօնի մէջ գործածուած են՝ Երուսաղեմի Պատրիարքին
հաւանութեամբ :

Յօդ. 23. Կրօնական եւ Քաղաքական ժողովները Խառն
ժողով կազմելով, վերոյիշեալ ցուցակին մէջ յիշատակուած
անձանց արժանիքը կընեն, եւ երեք ընտրելի որոշելով
անունները Ընդհանուր ժողովոյն կենսկայացընեն : Միա-
բանութեան կողմէն եկած ցուցակն ալ Ընդհանուր ժողովոյ
սրահին մէջ կախուած կըլլայ :

Ընդհանուր ժողովը ընտրելեաց վրայօք բէ Միաբանու-
րեան եւ բէ Ազգային երկու ժողովոց կարծիքը իմանալով,
անոնց մէջէն կրօնից, ուսման եւ բարի վարուց նկատմամբ
ամենէն աւելի արժանաւորութիւն ունեցող անձը կընտրէ՝
զաղտնի քուէարկութեամբ եւ քուէից բացարձակ առաւե-
լութեամբ :

Ընդհանուր ժողովոյ մէջ՝ Միաբանութեան կողմէն ներ-
կայացուած ցուցակէն դուրս անձի վրայ քուէարկութիւն
չկրնար ըլլալ :

Դ. ԱԶԳԱՅԻՆ ԿՐԾՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ.

Յօդ. 24. Կրօնական ժողովը կրողկանայ տասնեւօրս
բանիրուն եկեղեցականներէ, որոնք գոնէ երեսուն տարին
լրացուցած, եւ գէր հինգ տարիէ ի վեր ձեռնադրուած պի-
տի ըլլան :

Յօդ. 25. Եկեղեցական համագումար ժողովը զաղտնի
քուէարկութեամբ՝ Ազգային Կրօնական ժողովոյ անդամոց
ընդուն եռապատիկը կընտրէ, եւ ընտրելեաց անունները
ստորագրեալ յայտագրով Ազգային Ընդհանուր ժողովոյն
կենսկայացընեն :

Ընդհանուր ժողովն ալ անոնց մէջէն զաղտնի քուէար-
կութեամբ կընտրէ Կրօնական ժողովոյ անդամները : Տեղե-
կագիրը Պատրիարքին կողմէն Բարձրագոյն Դրան կեն-
կայացուի. եւ Կրօնական ժողովոյ այսպէս ընտրուած ան-
դամները Կայսերական հրամանաւ կ'նստատուին :

Յօդ. 26. Կրօնական ժողովը երկու տարին անգամ մը
ապրիլի վերջը ամբողջ կուծուի, եւ մայիսի սկիզբը կ'ու-
րոգուի : Այս ժողովոյ անդամները անմիջապէս վերընտրելի
չեն. բայց երկու տարի ետքը կրնան նորէն ընտրուիլ :

Յօդ. 27. Երբ Կրօնական ժողովոյ անդամներէն հրա-
ժարական տուող եւ կամ ուրիշ պատճառաւ պակսողներուն
ընդ երեքի հասնի, անոնց տեղ ուրիշներ կընտրուին Ընդ-
հանուր ժողովով. բայց մինչեւ որ այս ընտրութիւնն ըլլայ,
Կրօնական ժողովոյ մէջ բոլոր անդամոց մեծագոյն մասը
կընտրուի :

Յօդ. 28. Կրօնական ժողովոյ պաշտօնն է Ազգային
Կրօնական գործոց ընդհանուր տեսչութիւնը : Իր պարտաւո-
րութիւնքն են՝ Ազգին մէջ կրօնական զգացումը զարգա-
ցունել, Հայաստանեայց եկեղեցւոյ դասնութիւնն ու ա-
ւանդութիւններն ակախաւս պահել, եկեղեցեաց եւ եկեղե-
ցականաց բարեկարգութեանը հսկել, եկեղեցականաց ներ-
կայ միճակը լրացունելու եւ ապագայն անդորրելու եւ ապա-
հովցունելու միջոցները ձեռք բերելու հոգ տանիլ : Ազգային
վարժարանաց երբեմն երբեմն այցելութիւն ընելով՝ Քրիստո-
նեական վարդապետութեան ուսուցման վրայ հսկողութիւն
ընել. արժանաւոր եւ բանիրուն վարդապետներ եւ քահա-
նաներ հասցունել, եւ Ազգին մէջ ծագած կրօնական վէճերը
քննելով՝ Եկեղեցւոյ օրինաց համամատ լուծել :

Յօդ. 29. Կրօնական ժողովը երբ չկարենայ ինքնին
լուծել զուտ կրօնական կարեւոր խնդիր մը, եկեղեցական
համագումար ժողով կ'կազմէ՝ Կոստանդնուպոլսի զանազոց
եպիսկոպոսները, եկեղեցեաց քարոզիչ վարդապետները,
Առաքելեացներն ու Արտակալները, եւ բէ հարկ ըլլայ՝ նաեւ
շրջակայ գաւառաց Առաջնորդները հրաւիրելով : Երէ եկե-
ղեցական համագումար ժողովն ալ խնդիրը իր ձեռնմատու-
րենէն վեր դառն, այն ժամանակ, Ընդհանրական Կարօ-
ղիկոսին կղիմէ ստորագրեալ տեղեկագրովը :

Յօդ. 30. Կրօնական ժողովոյ ամեն տեսակ տեղեկա-
գիրները՝ միշտ անդամոց մեծագոյն մասին կողմէն ստո-
րագրեալ պիտի ըլլան :

Յօդ. 31. Թէ Կոստանդնուպոլսոյ եւ բէ գաւառներու
մէջ՝ վարդապետի ձեռնադրութեան համար պէտք եղած
հրամանը Ազգային Կրօնական ժողովոյ կողմէն կտրուի :
Իսկ Քահանայի ձեռնադրութեան համար՝ երէ Պօլսոյ մէջ է՝
նոյն Կրօնական ժողովէն, եւ երէ գաւառներու մէջ է՝ տեղ-
ւոյն Կրօնական ժողովէն կտրուի :

Յօդ. 32. Մինչեւ որ եկեղեցւոյ մը Քահանաներն ու Քա-
ղական խորհուրդը նոր քահանայ ձեռնադրել տալու կա-
րեւորութիւնը չտեսնեն, եւ ստորագրեալ տեղեկագրով Կրօ-
նական ժողովոյ խնդիր չընեն, ձեռնադրութեան հրաման
չտրուի :

Յօդ. 33. Կրօնական ժողովը կընտրէ Կոստանդնուպոլ-
սոյ եկեղեցեաց քարոզիչ վարդապետներն ու առաքելեացները,
եւ Պատրիարքը կանուանէ զանոնք :

Յօդ. 34. Կրօնական ժողովոյ մէջ ամեն տեսակ ընտրու-
թիւն զաղտնի քուէարկութեամբ կըլլայ :

Յօդ. 35. Կրօնական ժողովը կանոնագիր մը պէտք է
շինէ եկեղեցականաց ներկայ միճակին բարեխառնութեան եւ
ապագային անդորրութեանը համար, որպէս զի իրենց հո-
գեւորական պաշտօնները կարենան ձրի կատարել :

Ե. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ.

Յօդ. 36. Քաղաքական ժողովը կրողկանայ Ազգային
գործոց եւ Տեղութեան օրինաց տեղեկալ քսան աշխարհա-
կաններէ :

Յօդ. 37. Քաղաքական ժողովոյ անդամները զաղտնի
քուէարկութեամբ եւ քուէից բացարձակ առաւելութեամբ
Ազգային Ընդհանուր ժողովոյ մէջ կընտրուին, եւ տեղեկա-
գիրը Պատրիարքին կողմէն Բարձրագոյն Դրան մատուցուե-
լով՝ Կայսերական հրամանաւ կ'նստատուին :

Յօդ. 38. Քաղաքական ժողովը երկու տարին անգամ մը
ապրիլի վերջը ամբողջ կուծուի, եւ մայիսի սկիզբը կը-
նտրուի :

Այս ժողովոյ անդամները երկու տարի անցնելէն ետքը
նորէն կրնան ընտրուիլ : Եւ քեպտ առջի երկու տարին
Քաղաքական ժողովոյ համար վերընտրելի չեն, բայց ու-
րիշ որ եւ է ազգային պաշտօնի մէջ կրնան գործածուիլ :

Յօդ. 39. Երէ Քաղաքական ժողովոյ անդամներէն մէկը՝
առանց բանաւոր պատճառ իմացունելու զրով, երեք ան-
գամ իրարու վրայ ներկայ չգտնուի, նոյն ժողովոյ ատե-
նապետի կողմէն անոր նամակ գրուելով՝ չգալուն պատ-
ճառը կ'նարցուի : Երէ պատասխան չտուուի, երկրորդ գր-
ութեամբ իմաց կտրուի իրեն որ՝ երէ յաջորդ նիստին ալ
ներկայ չգտնուի, իբրեւ հրաժարեալ պիտի համարուի. եւ
երէ դարձեալ չներկայանայ, հրաժարականը տուած պիտի
սեպուի :

Յօդ. 40. Երբ Քաղաքական ժողովոյ հրաժարական տուող
կամ ուրիշ պատճառաւ պակսող անդամոց թիւը երեքի
հասնի, անոնց տեղ ուրիշ անդամներ կընտրուին Ընդհա-
նուր ժողովով : Բայց մինչեւ որ այս ընտրութիւնն ըլլայ,
Քաղաքական ժողովոյ մէջ բոլոր անդամոց մեծագոյն մասը
կընտրուի :

Յօդ. 41. Քաղաքական ժողովոյ պաշտօնն է Ազգային
քաղաքական գործոց ընդհանուր տեսչութիւնը՝ Իր պար-
տաւորութիւնքն են Ազգին բարեկարգութեան եւ յառաջա-
դիմութեան մտադրութիւն եւ փոյր ունենալ, իր տեսչու-
րեան տակ զանազոց Խորհրդոց կողմէն մատուցուած ազգ-
օգուտ առաջարկութիւնները ուշադրութեամբ քննել, եւ ա-
նոնց կարեւորութիւնը յայտնուելէն ետքը՝ հաստատել կամ
գործադրութեան արգելքները բառնալու ջանք ընել :

Յօդ. 42. Քաղաքական ժողովը իրեն եկած գործերը որ
Խորհրդոյ վերաբերեալ ըլլան, քննուելու համար այն Խոր-
հրդոյն կ'անձնէ. եւ մինչեւ որ անոր կարծիքը չառնուի՝
չկրնար գործադրութեան ձեռնարկել : Եւ քեպտ կրնայ
իրաւացի պատճառներով հերքել մէկ Խորհրդոյ ըրած որո-

շումը, բայց ինքնին ուրիշ տնօրենություն չկրնար ընել նոյն նիւթին վրայ. եւ կպարտաւորի դարձեալ նոյն Խորհրդոյն յանձնել զործը: Քաղաքական ժողովը չկրնար նաեւ փոխել կամ լուծել Ազգային խորհուրդներին մէկը, քանի որ չտեսնէ: զայն Սահմանադրութեան հիմնական սկզբանց հակառակ ընթացքի մէջ: Բայց երբ տեսնէ անոնց մէկը այս-հակառակ ընթացքի մէջ, առաջին անգամին՝ բացատրութիւն պիտի ընթացքի մէջ, առաջին անգամին՝ բացատրութիւն կուգի նոյն Խորհրդոյն ատենապետին, երկրորդ անգամին՝ անոր զրով ազդարարութիւններ ընելով, իկանոնադաւանութիւն կհրաւիրէ. իսկ երրորդին՝ անդամները կփոխէ. միայն թէ այս մասին ունեցած պատճառները պիտի բացատրէ Ընդհանուր ժողովոյ ներկայացնելու երկամայ տեղեկագրին մէջ:

Յօդ. 43. Քաղաքական ժողովը երբ իրեն եկած քաղաքական զործերէն կարեւոր խնդրոյ մը լուծումը իր ձեռքն-հասութենէն վեր դառնէ, Ընդհանուր ժողովոյն կ'իմէ:

2. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՅ ԿՈՂՄԷՆ ԿԱԶՄՈՒՄԸ ԱԶԳԱՅԻՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ԵՒ ՀՈԳԱՐԱՐԾՈՒԹԻՒՆԻՔԻ.

Յօդ. 44. Ոստամական, Տնտեսական եւ Դատաստանական զործոց եւ վանօրէից տնտեսութեան համար չորս Խորհուրդ. եւ մատակարարութեան պաշտօնով՝ երեք Հոգարարութիւն պիտի հաստատուի Քաղաքական ժողովոյ կողմէն: Այս Խորհրդոց եւ Հոգարարութեանց անդամները երկու տարի պաշտօն կ'ւնենան. այն պայմանաւ՝ որ ամեն տարեգլխի կիսով չափ նորոգուին:

Դատաստանական Խորհրդոյ նախագահը Կ. Պօլսոյ Պատրիարքի փոխանորդն է:

1. ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ.

Յօդ. 45. Ոստամական Խորհուրդը եօրն ուսումնական աշխարհականներէ կ'ընդլայնայ:

Ոստամական Խորհրդոյն պաշտօնն է՝ Հայոց Ազգին դաստիարակութեան եւ կրթութեան ընդհանուր տեսչութիւնը: Իր պարտաւորութիւնքն են Ազգային վարժարանաց բարեկարգութեանը հսկել, թէ մանչ եւ թէ աղջիկ տղայոց դաստիարակութեանը հոգ տանելու, նպատակաւ հաստատուած Ընկերութիւններուն խրախոյս տալ եւ ձեռնադրելով, դպրատանց դաստիարակներուն կացութիւնը լաւացունելու եւ ապագայն անդորրելու խնամ տանել. Ազգին մէջ յաջողակ եւ քաջամուտ դասատուներ հասցունելու, եւ դպրոցական դասազրքեր պատրաստելու ջանք եւ փոյր ունենալ:

Ոստամական Խորհուրդը Ազգային վարժարանաց մէջ ուսմունքներն լրացունող աշակերտաց վկայական կուտայ. ուսմանց դասազրքերը կ'որոշէ, եւ տարեկան քննութիւնները կ'կատարէ:

Իսկ կրօնական ուսմանց համար Կրօնական ժողովին կ'ղմէ, վասն զի այս ժողովը կ'որոշէ կրօնական գիտութեանց դասազրքերը եւ դասատուները, քննութիւնները կ'ընէ եւ վկայականը կուտայ:

2. ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ.

Յօդ. 46. Տնտեսական Խորհուրդը կ'ընդլայնայ եօրն տրեստագետ աշխարհականներէ, զորս Քաղաքական ժողովը կ'ընտրէ քուէից առաւելութեամբ:

Տնտեսական Խորհրդոյն պաշտօնն է՝ Կ. Պօլսոյ մէջ զրտնուած Ազգային բոլոր Հաստատութեանց եւ անոնց կալուածներուն մատակարարութեան ընդհանուր տեսչութիւնը: Իր պարտաւորութիւնն է՝ նոյն հաստատութեանց բարեկարգութեանը անխոնջ հսկել եւ հոգ տանել:

Տնտեսական Խորհուրդը պետք է հոգ տանի որ ամեն Ազգային կալուած օրինաւոր կալուածագիր ունենայ: Թէ Կ. Պօլսոյ եւ թէ գաւառներու մէջ զտնուած Ազգային անշարժ ստացուածոց կալուածագրերուն օրինակները՝ Տնտեսական Խորհրդոյ ձեռք ժողովուելով՝ Պատրիարքարանի զիւանատան մէջ պիտի պահուին:

Ազգային ո՞ր եւ է կալուածոց գնումն ու վաճառումը չկրնար տեղի ունենալ, առանց Տնտեսական Խորհրդոյ

գիտութեան, Քաղաքական ժողովոյ հաճութեան եւ Պատրիարքի կնքով հաստատութեան:

Այս տրամադրութեանց ուժովը եկեղեցիներու միւրք-վիշիւրքին ըստած բանը վերցուած է Հայոց Ազգին համար:

Կ. Պօլսոյ եւ շրջակային մէջ՝ Ազգային ո՞ր եւ է շինութեանց կամ վերանորոգութեանց չկրնար ձեռնարկուիլ, առանց գիտութեան Տնտեսական Խորհրդոյ, եւ հաճութեան Քաղաքական ժողովոյ:

Տնտեսական Խորհուրդը՝ ազգային Եկամտից, Կտակաց եւ Հիւանդանոցի Հոգարարութիւններուն նաեւ Թաղական Խորհուրդներուն մատակարարութեանը վրայ՝ հսկողութիւն պիտի ընէ. եւ անոնց ամեն մէկէն որոշեալ ժամանակներ համար պահանջելով, Քաղաքական ժողովոյն պիտի հաղորդէ:

Տնտեսական Խորհուրդը տարեգլխէն երկու ամիս առաջ՝ յետագայ տարւոյ մէջ ըլլալիք հասոյրն ու ծախքը Եկամտից Հոգարարութիւնէն ստուգելով, հաշուեկշիռը պիտի պատաստէ եւ Քաղաքական ժողովոյն ներկայացունէ:

3. ԴԱՍԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ.

Յօդ. 47. Դատաստանական Խորհուրդը կ'ընդլայնայ ուր իրաւագետ, եւ ամուսնացեալ եւ քառասուն տարին լրացուած անձերէ, որոց չորսը եկեղեցական եւ չորսը աշխարհական պիտի ըլլան:

Դատաստանական Խորհրդոյ նախագահը Պատրիարքի փոխանորդն է. եւ անդամներուն բոլորն ալ Խառն ժողովոյ կողմէն կ'ընտրուին՝ քուէից առաւելութեամբ:

Դատաստանական Խորհրդոյ պաշտօնն է՝ ընտանեկան վէճերը լուծել. եւ Բ. Դրան կողմէն Պատրիարքարան յանձնուած դատերը՝ յանձնարարութեան համեմատ քննել եւ որոշել:

Երբ պատահի այնպիսի դատ մը զոր Դատաստանական Խորհուրդը իր ձեռնհասութենէն վեր դառնէ, ըստ պահանջման խնդրոյն կամ Կրօնական կամ Քաղաքական եւ կամ Խառն ժողովոյն յանձնուելուն հարկաւորութիւնը կցուցնէ:

Երբ Դատաստանական Խորհրդոյ մէջ որոշուած դատի մը դէմ բողոքէ դատապարտեալը, խնդիրը վերստին կ'ընտրուի յիշեալ ժողովներէն մէկուն մէջ՝ որուն որ կ'վերաբերի:

4. ՎԱՆՈՐԷՆԻՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴ.

Յօդ. 48. Վանքերն Ազգին սեպհական ստացուածքն ըլլալով, Ազգին կ'վերաբերի անոնց մատակարարութեան հաստիցն ու ծախսոց ընդհանուր տեսչութեան եւ քննութեան իրաւունքը:

Ըստ որում հարկաւոր է որ ամեն Վանք իրեն համար յատուկ կանոններ ունենայ, Կեդրոնական Վարչութեան Կրօնական եւ Քաղաքական ժողովները Խառն ժողով կազմելով, Խրաքանչիւր Վանքի Միաբանութեան, նաեւ Վանօրէից Խորհուրդին կարծիքն առնելէ ետքը, պետք եղած Կանոնադրութիւնը կ'պատրաստեն, եւ Ազգային Ընդհանուր ժողովոյ հաստատել կուտան:

Սոյն Կանոնադրութեանց հիմնական սկզբունքն են.

Ա. Խրաքանչիւր Վանքի մասնաւոր մատակարարութիւնը իր Միաբանութեան կ'վերաբերի: Իսկ ամենուն վրայ ընդհանուր տեսչութիւն ընելու իրաւունքը Կեդրոնական Վարչութեան կ'վերաբերի, որ կ'զործադրէ Վանօրէից Խորհրդին ձեռքը:

Բ. Խրաքանչիւր Վանքի Վանահայրը իր Միաբանութեան կողմէն կ'ընտրուի, եւ Կեդրոնական Վարչութեան Խառն ժողովոյ հաւանութեամբը Պատրիարքի ձեռք կ'հաստատուի:

Վանահայր ըլլալու անձը պետք է որ երեսունութիւնգ տարին լրացուած, եւ Յամանեան Տէրութեան հպատակ Վարդապետներէն ըլլայ:

Գ. Բոլոր Վանքերը Ազգին բարոյական զարգացմանը ծառայելու պարտաւոր են. ուստի ամեն մէկը իր կարողութեան չափով՝ ունենալու է Ընծայարան, Թանգարան,

Տպարան, Հիանդանոց, եւ ասոնց պէս ուրիշ ազգագրութեան հաստատութիւններ :

Վանօրէից խորհուրդը կրողկանայ եօրն անձերէ, զոր Բաղաքական Ժողովը կրնարէ քուէից առաւելութեամբ :

Վանօրէից Խորհուրդին պաշտօնն ու պարտաւորութիւնն է՝ իւրաքանչիւր Վանքի Կանոնաց գործադրութեանը հսկել եւ վերատեսչութիւն ընել . եկամուտներն ու հասոյքները ստուգել . եւ ծախքերը քննել ու կանոնաւորել :

Վանօրէից խորհուրդը կրնարէ Վանականներուն մէջէն իւրաքանչիւր Վանքի մատակարարութեան պաշտօնին համար պէտք եղած անձինքը : Ասոնք՝ Վանահօր նախագահութեամբ՝ եւ իրենց Վանքին յատկացեալ կանոններուն համաձայն Վանքը տնտեսելով, որոշեալ ժամանակներ՝ հաշուենամար կուտան Վանօրէից Խորհուրդին :

5. ԵՆԻԱՄՏԻՑ ՀՈԳԱՐԱՐԺՈՒԹԻՒՆ .

Յօդ. 49. Եւնամից Հոգարարձութիւնը կրողկանայ եօրն հաշուագետ անձինքէ. զոր Բաղաքական Ժողովը կրնարէ քուէից առաւելութեամբ :

Եւնամից Հոգարարձութեան պաշտօնն է Ազգային Կեդրոնական Սնտուկին տնտեսութիւնն ու համարակալութիւնը :

Այս Սնտուկին մուտքն են՝ ազգային Ընդհանուր տուրք, Կոստանդնուպոլսոյ Պատրիարքական Դիւանատան հասոյքք, եւ առանց մասնաւոր տեղ մը որոշելու Ազգին անուանը եղած կտակ կամ նուէր : Ելքն են՝ Պատրիարքարանի եւ Դիւանատան սովորական ծախք, Կեդրոնական Վարչութեան ձեռքը եղած Ազգային հաստատութեանց եւ կարօտեալ բաղերու տրուելիք նպաստ, եւ զանազան ուրիշ պատահական ծախք :

Եւնամից Հոգարարձութիւնը կնաւաքէ ամէն այս հասոյքները՝ եւ իր ձեռօք կըլլան յիշեալ ծախքերը . միշտ Տնտեսական Խորհուրդին զիտութեամբ եւ Բաղաքական Ժողովոյ հաւանութեամբ :

Եւնամից Հոգարարձութիւնը պարտաւոր է իր տնտեսութեան յանձնուած Ազգային Սնտուկին հաշիւը Տօմարակալութեան յկանոնաւ կարգադրել, եւ որոշեալ ժամանակներ հաշուեցուցակ ներկայացնել Տնտեսական Խորհուրդին, որ ստուգելով եւ վաւերացունելով կնադրողէ Բաղաքական Ժողովոյն :

6. ԿՏԱԿԱՅ ՀՈԳԱՐԱՐԺՈՒԹԻՒՆ .

Յօդ. 50. Կտակաց Հոգարարձութիւնը կրողկանայ եօրն անձինքէ, որոց երեքը եկեղեցական եւ չորսը աշխարհական՝ Խառն Ժողովով կրնարուին քուէից առաւելութեամբ :

Կտակաց Հոգարարձութեան պաշտօնն է՝ ազգային կտակաց տնօրէնութիւնը : Իր պարտաւորութիւնն է՝ կտակաց օրինաւոր կերպիւ եւ կտակարարին նպատակին եւ զիտաւորութեանը համեմատ գործադրութեանը հսկել :

Կտակաց Հոգարարձութեան համար պէտք եղած մասնաւոր Կանոնադրութիւնը՝ Խառն Ժողովը պիտի պատրաստէ Կտակաց Հոգարարձութեան եւ Տնտեսական Խորհուրդին կարծիքն առնելով . եւ Ընդհանուր Ժողովը պիտի հաստատէ :

Կտակաց Հոգարարձութիւնը որոշեալ ժամանակներ իր պաշտօնին վերաբերեալ հաշիւները պիտի ներկայացունէ Տնտեսական Խորհուրդին, որ ստուգելով եւ վաւերացունելով պիտի հաղորդէ Բաղաքական Ժողովոյն :

7. ՀԻԱՆԴԱՆՈՑԻ ՀՈԳԱՐԱՐԺՈՒԹԻՒՆ .

Յօդ. 51. Հիւանդանոցի Հոգարարձութիւնը կրողկանայ ինն անձինքէ. զոր Բաղաքական Ժողովը կրնարէ քուէից առաւելութեամբ : Ասոնց երկուքը վկայեալ բժշկ պիտի ըլլան :

Հիւանդանոցի Հոգարարձութեան պաշտօնն է՝ Ազգային Հիւանդանոցը եւ անոր սեպնական կալուածներն ու եկամուտները տնտեսել . եւ ամոնց հասոյքովն ու Ազգային Սնտուկին նպատիւը մատակարարել զայն :

Այս Հաստատութիւնը չորս շրջանակի բաժնուելով, մէկը՝ աղքատիկ հիւանդները դարմանելու, երկրորդը՝ ձեր եւ

անկար աղքատները պատսպարելու, երրորդը՝ խելագարները խնամելու, եւ չորրորդը՝ որք եւ անտէրունջ տղաքը դաստիարակելու պիտի յատկանան :

Այս շնչքին կարգադրութիւնն ու տնտեսութիւնը բժշկական եւ առողջապահիկ կանոնաց համեմատ պիտի տնօրէնուին :

Հիւանդանոցի Հոգարարձութիւնը այս հաստատութեան տնտեսութեան մասին՝ Տնտեսական Խորհուրդին, եւ դաստիարակութեան մասին՝ Ուսումնական, Խորհուրդին պատասխանատու է . եւ սոյն Խորհրդոց որոշեալ ժամանակներ համար պիտի տայ իր գործողութեանց վրայ :

Է. ԹԱՂԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ .

Յօդ. 52. Թաղական Խորհուրդները կրողկանան ըստ տեղւոյն՝ հինգէն մինչեւ տասներկու անդամներէ :

Թաղական Խորհուրդին պաշտօնն է՝ բաղին ժողովրդեան ազգային գործոց մատակարարութիւնը . եկեղեցւոյ եւ Դպրատան Հոգարարձութիւնը . աղքատաց խնամակալութիւնը, եւ ազգայնոց մէջ պատահած վեճերուն քննութիւնն ու խաղաղարարութիւնը :

Իր պարտաւորութիւնքն են՝ բաղին եկեղեցւոյ պայծառութեանը խնամ տանել . բաղին մէջ թէ աղջիկ եւ թէ մանջ տղայոց դաստիարակութեան համար՝ դպրատուններ հաստատելու ջանք ընել . եւ բաղին կարօտեալ ընտանեաց ձեռնտեսութիւն ընել :

Յօդ. 53. Ամէն բաղ մէկ մէկ Սնտուկ պիտի ունենայ՝ Թաղական Խորհուրդին տնօրէնութեանը տակ :

Այս Սնտուկին մուտքն են՝ բաղին ժողովրդեան կողմէն տրուած բաղական տուրքը . եկեղեցւոյ եւ Դպրատան կալուածոց եկամուտները . եկեղեցւոյ հասոյքները . կտակաւ կամ ուրիշ կերպիւ եղած նուէրները, եւ այլն : Ելքն են՝ բաղին եկեղեցւոյ եւ Դպրատանց ծախքն ու աղքատաց տրուելիք օգնութիւնները :

Ամէն Թաղական Խորհուրդ իր բաղին մէջ եղած ձնեղոց, ամուսնութեանց եւ վախճանմանց արձանագրութիւնը պիտի ընէ կանոնաւոր կերպով մասնաւոր Տօմարի մը մէջ :

Յօդ. 54. Թաղական Խորհուրդները՝ իրենց պաշտօնին վերաբերեալ գործոց մէջ Տեսուչ Խորհուրդներուն հետ ուղղակի յարաբերութիւն ունին . այսինքն՝ դպրատանց համար՝ Ուսումնական Խորհուրդին հետ . տնտեսական եւ դրամական գործոց համար՝ Տնտեսական Խորհուրդին հետ . դատի վերաբերեալ գործոց համար՝ Դատաստանական Խորհուրդին հետ : Եւ ասոնց ամէն մէկին որոշեալ ժամանակներ համար պիտի տան իւրաքանչիւրին վերաբերեալ գործոց վրայ :

Յօդ. 55. Իւրաքանչիւր Թաղական Խորհուրդ իր բաղին ժողովրդեան կողմէն կրնարուի :

Ամէն ազգային անհատ որ քսան եւ հինգ տարին լրացուցած է . եւ ըստ 67 յօդուածոյ Սահմանադրութեան՝ ընտրողութեան իրաւունքէն դատաստանապէս զրկուած չէ, իրաւունք ունի մասնակից ըլլալ ընտրութեան Թաղական Խորհրդոյ անդամոց :

Յօդ. 56. Թաղական Խորհրդոց պարտաւորութիւնն ու ընթացքը սահմանելու համար պէտք եղած Կանոնադրութիւնը Կրօնական եւ Բաղաքական Ժողովներուն ձեռօք պիտի շինուի :

Թաղական Խորհրդոց անդամներուն պաշտօնը չորս տարի կաւուէ . հինգերորդ տարւոյն սկիզբը կնորոգուին, եւ անմիջապէս վերընտրելի են :

Ը. ԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ .

ԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՊԱՏՄԱՆՈՐՈՒԹԻՒՆ .

Յօդ. 57. Ազգային Ընդհանուր Ժողովը հարիւր քառասուն երեսօթիսաններէ կրողկանայ . որոնց՝

Ա. Սէկ եօրներորդ մասը . այսինքն քսանը, եկեղեցական երեսօթիսանք են, զոր Կոստանդնուպոլսոյ մէջ գլուխուող եկեղեցականք կրնորեն :

Բ. Երկու եօրներորդ մասը, այսինքն քառասունը, զառառներեն զալիք ազգային երեսփոխանք են :

Գ. Չորս եօրներորդ մասը, այսինքն ութսունը, Կոստանդնուպոլսոյ բաղերեն ընտրուած երեսփոխանք են :

Յօդ. 58. Կրօնական եւ Քաղաքական Ժողովոց անդամները Ընդհանուր Ժողովին ներկայ կգտնուին. բայց երբ երեսփոխան ընտրուած չեն՝ Ընդհանուր Ժողովին մէջ քուէ չունին :

Յօդ. 59. Ընդհանուր Ժողովը նիստ չկրնար ընել՝ մինչեւ որ անդամոց մեծագոյն մասը՝ այսինքն զոնե եօրանասունումէկ հոգի ներկայ չըլլայ :

Յօդ. 60. Ընդհանուր Ժողովին պաշտօնն է՝ Պատրիարքը, Կարօնիկոսը եւ Ազգին գլխաւոր պաշտօնատարները, եւ Կրօնական ու Քաղաքական Ժողովոց անդամները ընտրել. Ազգային Ժողովոց վարչութեանը հսկողութիւն ընել. սոյն ժողովներուն վերաբերեալ՝ բայց իրենց ձեռնհասութենէն վեր համարուած գործերը որոշել եւ վճռել. եւ Ազգային Սահմանադրութիւնը անխախտ պահել :

Յօդ. 61. Ընդհանուր Ժողովը կգումարուի՝

Ա. Ըստ վաղեմի սովորութեան ամէն երկու տարին անգամ մը. ապրիլ ամսոյ վերջերը՝ Ազգային Վարչութեան երկամայ ընթացքին տեղեկագիրք մտիկ ընելու, եւ Ելմտական պաշտօնակալաց ձեռօք ժողովուած եւ ծախս ելած գումարներուն ընդհանուր հաշիւը տեսնելու եւ քննելու, Կրօնական եւ Քաղաքական Ժողովոց բոլոր անդամները փոխելով՝ ուրիշներ ընտրելու, եւ յետագայ երկու տարուան մէջ Ազգային տուրքը լնջպէս տնօրինուելիքը սահմանելու համար :

Սոյն երկ — տարեկան Ժողովը սկսած օրէն մինչեւ երկու ամիս տեսելով իր նիստերը կվերջացունեն :

Ընդհանուր Ժողովոյ այս նիստերուն մէջ՝ միանգամայն Ազգային Վարչութեան Ժողովներուն անդամ գտնուող երեսփոխանները ամէն խնդրոյ վրայ կրնան խօսիլ. բայց տուրքի եւ ընտրութեան խնդիրներէն զատ՝ ուրիշ խնդիրներու մէջ չեն կրնար քուէ տալ :

Բ. Կարօնիկոսի ընտրութեան մասնակից ըլլալու համար :

Գ. Կոստանդնուպոլսոյ եւ Երուսաղեմի Պատրիարքները ընտրելու համար :

Դ. Կրօնական եւ Քաղաքական Ժողովոց մէջ, կամ Պատրիարքին ու Ժողովոյ մէջ պատահած անհամաձայնութիւնը բառնալու համար : Սոյն պարագայից մէջ՝ անհամաձայնութեան ենթակայ եղող կողմերը Ընդհանուր Ժողովոյ մէջ խօսք միայն ունին եւ ոչ քուէ :

Ե. Ազգային Սահմանադրութեան վերաքննութեանը համար :

Եւ վերջապէս այնպիսի խնդիրներու համար՝ որոց վրայ որոշում տալը Ընդհանուր Ժողովոյն կվերաբերի :

Սակայն այս տեսակ արտաքոյ կարգի նիստերուն տեղի ունենային առաջ՝ Ընդհանուր Ժողովոյ գումարման պատճառը Պատրիարքարանի կողմէն Բարձրագոյն Դրան իմաց տրուելով, անոր հաճութիւնը կառնուի :

Յօդ. 62. Պատրիարքը կգումարէ Ընդհանուր Ժողովը, Կրօնական եւ Քաղաքական Ժողովոց մէկուն համահաճութեամբ, եւ կամ նոյն իսկ Ընդհանուր Ժողովոյ անդամոց մեծագոյն մասին խնդրանքը : Միայն թէ այս կերպ արտաքոյ կարգի ժողով գումարելէն առաջ՝ գումարման պատճառը Բարձրագոյն Դրան իմաց տրուելով, անոր հաճութիւնը առնուլ հարկ է :

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒԵՂՆԵՍԱԿԱՆ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱՅՑ .

Յօդ. 63. Կոստանդնուպոլսոյ մէջ գտնուող բոլոր եկեղեցականք՝ Պատրիարքի հրաւիրանք ապրիլ ամսոյ վերջը որոշեալ տեղ մը կգումարուին, եւ զաղտնի քուէարկութեամբ ու քուէից բացարձակ առաւելութեամբ Ազգային Ընդհանուր Ժողովոյ եկեղեցական անդամները կընտրեն, թէ Եպիսկոպոսներէն, թէ Վարդապետներէն եւ թէ քահանաներէն. բայց պէտք է որ ընտրելիք՝ զուրսերը պաշտօն չունան :

նենան. եւ հասակաւ երեսուն տարին լրացուցած, եւ զոնե հինգ տարի առաջ ձեռնադրուած ըլլան, եւ որ եւ զատաստանի տակ չգտնուին :

Յօդ. 64. Եկեղեցական Երեսփոխանաց պաշտօնը տասն տարի կտեսէ. եւ երկու տարին անգամ մը՝ հինգերորդ մասը փոխուելով կնորոգուի : Այս հինգերորդ մասը առաջին ութ տարիներուն մէջ՝ վիճակաւ պիտի որոշուի եւ հանուի. եւ թէ վիճակաւ ելած եւ թէ տասնամեայ պաշտօնը լրացուցած անդամները անմիջապէս վերընտրելի են :

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ԱՇԽԱՐՀԱԿԱՆ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱՅՑ .

Ա. Ընտրողութեան եւ ընտրելութեան պայմանք .

Յօդ. 65. Ընտրողական իրաւանց հիմն կրօնութիւն Ազգային տուրքը, եւ անձնական արժանիքը :

Ազգային տուրքը ընտրողութեան իրաւունք տալու համար, պէտք է որ ընտրողը տարին զոնե եօրանասուն ու հինգ զուրուշ ընդհանուր տուրք վճարէ :

Ընտրողութեան անձնական արժանեօք իրաւունք ունեցողներն են՝ Արքուանի զիւաններուն եւ Տերութեան ուրիշ պաշտօններուն մէջ գտնուողները. վկայեալ բժիշկները. օգտակար զրքերու հեղինակները. զպատանց ուսուցիչները. եւ ազգին օգտակար ծառայութիւններ մատուցած անձինք :

Յօդ. 66. Ընտրողութեան իրաւունք ունին քսան ու հինգ տարին լրացուցած անձինք. սակայն ընտրողը հարկ է որ Օսմանեան Տերութեան հպատակ ըլլան :

Յօդ. 67. Ընտրելու իրաւունքէն զատաստանապէս զըրկեալ են հետեւեալ չորս դաս անձինք .

Ա. Քրեական յանցանք զատապարտեալները, որոնք ըստ պատժական օրինաց Տերութեան՝ քաղաքականապէս մեռեալ կհամարուին :

Բ. Ազգային գործոց մատակարարութեանը մէջ նենգութեամբ բռնուած, եւ Ազգային Ժողովներէն մէկուն կողմէն զատապարտուած անձինք, որոց համար Ազգային գործերու մէջ չգործածուիլը վճռուած ըլլայ զատող Ժողովին կողմէն :

Գ. Տերութեան զատարաններուն կողմէն զգաստացուցիչ պատիժ կրողները, որոց պատժոյն պայմանաժամը զեռ լրացած չէ :

Դ. Խեղազարութեան պատճառաւ անբաւական զատեալները, որոց կատարելապէս առողջացեալ ըլլալը օրինաւոր կերպիւ հաստատուած չըլլայ :

Յօդ. 68. Ընտրելի են Ազգին այն ամէն անհատները, որոնք երեսուն տարին լրացուցած ըլլալով, Օսմանեան հրպատակ, Տերութեան օրինաց տեղեակ, եւ Ազգային գործոց հմուտ են. եւ ընտրողութեան իրաւունքէն ըստ 67-րդ յօդուածոյ զրկուած չեն :

Բայց Կոստանդնուպոլսոյ բաղերուն կողմէն ընտրուելիք ուստուն երեսփոխանաց զոնե եօրը՝ աստիճանաւոր անձինք ըլլալու են :

Բ. Եղանակ ընտրութեան .

Յօդ. 69. Կոստանդնուպոլսոյ բաղերէն եւ զառառներէն ընտրուելիք երեսփոխանաց *քաշիման ցուցակը* շինելու համար, ամէն երկու տարի փետրուար ամսոյ սկիզբը՝ Ազգային Կրօնական եւ Քաղաքական Ժողովները, Տեսուչ Խորհրդոց Ատենապետներուն հետ մէկտեղելով Համախորհուրդ Ժողով կկազմեն. եւ Պատրիարքական Դիւանատան ընդհանուր Ազգահամարին նախելով, ամէն մէկ բաղին ու զառառին կողմէն քանի երեսփոխան ընտրուելիք կորոշեն, Պօլսոյ բաղերուն համար՝ ընտրողաց բիւր, եւ զառառներուն համար՝ բնակչաց բիւր հիմն բռնելով : Եւ այս կերպով շինուած ցուցակին համեմատ, իւրաքանչիւր բաղի եւ զառառի տալու երեսփոխանաց բիւր Պատրիարքի ձեռօք անոնց կձանուցանեն :

Երեսփոխանաց պաշտօնը տասն տարի կտեսէ. եւ երկու տարին անգամ մը՝ թէ Կոստանդնուպոլսոյ բաղերէն եւ թէ զառառներէն ընտրուած Ազգային երեսփոխաններուն հինգերորդ մասը կփոխուի եւ կնորոգուի : Այս հինգերորդ մասին ընտրութիւնը պիտի կատարուի ամէն երկու տարին :

անգամ մը, թէ բաղերուն եւ թէ գաւառներուն կողմէն . մէջերնին փոփոխակի կարգ պահելով :

Այս փոփոխակի կարգը առաջին ուր տարիներուն մէջ՝ վիճակաւ պիտի որոշուի . սա պայմանաւ որ երէ բաղի մը ընտրողները եւ կամ գաւառի մը բնակչաց թիւը աւելցած կամ պակսած է . այն բաղին կամ գաւառին տալու երեսփոխանաց թիւն ալ համեմատութեամբ պիտի աւելնայ կամ պակսի :

Վախճանեալ կամ հրաժարեալ երեսփոխանաց տեղ ընտրուելիք անձինքն ալ՝ ամեն տարի տարեգլխէն երկու ամիս առաջ պէտք է ընտրուին :

Թաղական երեսփոխանները Կոստանդնուպոլսոյ բաղերուն բնակչաց կողմէն պիտի ընտրուին : Իսկ գաւառական երեսփոխանները իւրաքանչիւր գաւառի Ընդհանուր ժողովոյ կողմէն պիտի ընտրուին :

Յօդ. 70 . Թէ Պօլսոյ բաղերէն եւ թէ գաւառներէն ուզուած երեսփոխանները՝ հարկ չէ որ ընտրող բաղին կամ գաւառին բնակիչներէն ըլլան . բաւական է որ Կոստանդնուպոլսոյ մէջ բնակին, իրենց ներկայացուցած բաղին կամ գաւառին ազգային գործոցը հմուտ ըլլան, եւ ազգասիրութեամբ, ուղղութեամբ եւ արդարախոհութեամբ՝ ընտրողաց յարգն ու համարումը ստացած անձինք ըլլան :

Ազգային երեսփոխանները ոչ թէ զիրենք ընտրող բաղին կամ գաւառին երեսփոխանները կհամարուին Ընդհանուր ժողովոյ մէջ, այլ Ազգին երեսփոխաններն են՝ համագործ իշխանութեամբ :

Յօդ. 71 . Երկու տարին անգամ մը Պօլսոյ բաղերուն կողմէն ընտրուելիք երեսփոխանաց հնգերորդ մասին համար՝ Պատրիարքը փետրուար ամսոյ մէջ ընտրող բաղերուն ամեն մէկուն կծանուցանէ քանի երեսփոխան ընտրելիքը՝ ընտրողութեան եւ ընտրելութեան պայմաններն ալ յիշեցունելով :

Այս ծանուցման վրայ՝ Թաղական Խորհուրդները երեսփոխանաց ընտրութեանը կծեռնարկեն : Բայց ընտրական գործողութեանց համար բաղին Քարդոքիլը՝ կամ անոր չըզանուած ժամանակը՝ Աւագերեքը նախագահութիւն կընէ, եւ բաղին բնակիչներէն երեքէն մինչեւ վեց պատուաւոր անձինք Թաղական Խորհուրդին վրայ կաւելցուին :

Այս կերպով կազմուած Ընտրողական ժողովներուն ամեն մէկը՝ իր բաղին մէջ ընտրողութեան իրաւունք ունեցողներն ստուգելով, այբուրենի կարգաւ ընտրողաց ցանկ մը կը պատրաստէ, եւ ուր օր բաց մնալու պայմանաւ Թաղական Խորհրդարանի մէջ կախել կուտայ :

Ընտրողական ժողովը ընտրողաց որոշումը դիւրացունելու համար՝ ուզուած երեսփոխաններուն թիւէն եռապատիկ աւելի ընտրելուց ցուցակ մըն ալ կպատրաստէ, եւ այն ալ կախել կուտայ Խորհրդարանին մէջ : Սակայն ընտրողք ամենեւին պարտաւորեալ չեն ընտրելուց ցուցակին հետեւելու :

Գաւառներուն մէջ ալ՝ գաւառական Ընդհանուր ժողովոց անդամները միեւնոյն կերպով կընտրուին :

Գ. Քուեարկութիւն.

Յօդ. 72 . Ընտրողաց ցանկին բացուելէն շարք մը ետքը՝ կիրարկէ առաւօտ . ժամերգութեան աւարտմանէն ետքը, Թաղական Խորհրդարանի մէջ քուեարկութեան կսկսուի սակսի :

Թաղական Խորհրդոյ նախագահը՝ ընտրողաց ցանկը ձեռքն առած կարգաւ կկանչէ ընտրողները, որք ընտրողաց ցանկին մէջ՝ իրենց անուան առջեւ ստորագրելէն վերջը, քանի երեսփոխան ուզուած է եւ՝ այնքան անձանց աւտուս թղթի մը վրայ կգրեն վերէն իվար կարգաւ, եւ ամեն մէկ անուան առջեւ մակնոսն, բնակութիւն եւ արուեստ նշանակելով՝ թուրք կծալեն . եւ յատկապէս պատրաստուած քուեարկին մէջ կծգեն : Իսկ երէ ընտրողք պատահաւ իւրիք չկրնան գալ Խորհրդարան, ստորագրեալ նամակաւ մը քուենին կուղարկեն :

Յօդ. 73 . Քուեարկութիւնը գաղտնի է . ուստի պէտք է որ քուեարկութեան առանձին գրեն իրենց քուեարկոյքը, որպէս

զի ուրիշ մը չկրնայ տեսնել զրաժ անունները :

Յօդ. 74 . Քուեարկութիւնը սկսած օրը պէտք է լմբնայ : Ընտրողներէն ո՛վ որ իր քուեն նոյն օրը չներկայացունէ, ետքը բողոքելու իրաւունք չունի :

Յօդ. 75 . Ո՛չ ոք պիտի կարենայ միանգամայն երկու քուեարկութեան օրը քուե տալ :

Յօդ. 76 . Ընտրութեան մասին միացեալ բաղերը եւ քեմերը՝ երէ իրարու մօտ ըլլան, ընտրողները մէկտեղ ժողովուելով քուեարկութիւն կընեն : Իսկ երէ իրարմէ հեռի ըլլան՝ իւրաքանչիւր բաղ կամ քեմ գատ քուեարկութիւն կընէ, եւ ետքը երկու կողման քուեարկութեանց արդիւնքը կմիացունեն :

Յօդ. 77 . Քուեարկութիւնը կատարուելէն ետքը, նոյն օրը մի եւ նոյն նիստի մէջ՝ Թաղական Խորհուրդին առջեւ քուեառուք կըացուի . եւ այս բանիս համար որոշուած Գնդիւնները քուենէն համբելով, քուեարկութեանց բոլորն հետ կըաղղատեն :

Երէ տարբերութիւն գտնուի, եւ Թաղական Խորհուրդը խարդախութեան կասկած ունենայ, մինչեւ առաջիկայ կիրակի՝ միւս օր մը նորէն քուեարկութիւն ընել կորոշուի :

Նմանապէս՝ երէ ուզուած երեսփոխանաց թիւը առաջին անգամին չլցուի, մնացածին համար երկրորդ անգամ քուեարկութիւն կըլլայ միւս օր մը :

Յօդ. 78 . Երէ պատահի որ քուեարկութեան մէկը պէտք եղածէն աւելի բուով անուն գրած ըլլայ իր քուեարկութիւն մէջ, նոյն թիւէն վերջը եկած անունները անընդունելի են . նմանապէս անվանք կհամարուին այն քուեարկութիւնը՝ որոց մէջ գտնուած անունները վերէն իվար կարգաւ գրուած չեն :

Յօդ. 79 . Քուեարկութեանց բոլորն կեսէն աւելի քուե ստացողներուն մէջէն՝ առաւելագոյն քուե ստացող անձինք՝ երեսփոխան ընտրուած են : Եւ երէ երկու անձանց հաւասար քուե տրուած ըլլայ, երեքագոյնը ընտրեալ է :

Յօդ. 80 . Երէ առաջին անգամ քուեարկութեամբ առաւելութիւն չստացուի, Թաղական Խորհուրդը կծանուցանէ առաւելագոյն քուե ստացող երկու անձանց անունները, եւ երկրորդ քուեարկութիւնը օրինաւորապէս այն երկու անունանց վրայ կըլլայ :

Յօդ. 81 . Ամեն Թաղական Խորհուրդ՝ իր բաղին ընտրութեան երեսփոխանաց անունները Պատրիարքին կներկայացունէ մասնաւոր տեղեկագրով մը, որուն մէջ պէտք է ճշգրիւ նշանակուած ըլլայ ընտրեալներուն անունը, մականունը, բնակութիւնը, արհեստը, եւ քուեարկութեան բոլոր պարագաները :

Պատրիարքը այս տեղեկագրերը կներկայացունէ Քաղաքական ժողովին, որ զանոնք քննելով կստուգէ երեսփոխանաց ընտրելութեան պայմանները :

Այսպէս ստուգուելէն ետքը, Պատրիարքը պաշտօնական կերպիւ կծանուցանէ երեսփոխանաց ամեն մէկուն ըստ օրինի ընտրութիւնը, եւ կնշարկէ զանոնք Ընդհանուր ժողովոյ առեան կազմել որոշեալ օր մը :

Յօդ. 82 . Ընդհանուր ժողովը իր առաջին նիստին մէջ՝ Քաղաքական ժողովին քննած տեղեկագրերը մտիկ ընելով եղած ընտրութիւնները եւ երեսփոխանաց իշխանութիւնը կվաւերացունէ . որով Ընդհանուր ժողովը ըստ օրինի կազմուած կըլլայ :

Ընդհանուր ժողով կընայ գումարուիլ, երբ Կոստանդնուպոլսոյ երեսփոխանաց մեծագոյն մասը ընտրուած ըլլայ, առանց սպասելու գաւառական երեսփոխանաց ընտրութեան վախճանին՝ որոց լուրը մէկ կողմէն Կոստանդնուպոլսի հասնելու վրայ կըլլայ :

Յօդ. 83 . Երէ մէկը քանի մը բաղերու կամ գաւառներու կողմէն ընտրուած ըլլայ, ինք կորոշէ որ բաղին կամ որ գաւառին երեսփոխանութիւնն ընդունիլը . եւ երէ ինք չուզէ որոշել, Ընդհանուր ժողովը վիճակաւ կորոշէ :

Յօդ. 84 . Երեսփոխանաց անուան ցուցակը Ընդհանուր ժողովոյ սրահին մէջ կախուած պիտի մնայ՝ այբուրենի կարգաւ շինուած . եւ իւրաքանչիւր անուան առջեւ պիտի

նշանակութիւնը հրաժարում, վախճանում, եւ այլ ինչ որ պատահի: Այս ցուցակը երկու տարին անգամ մը պիտի նորոգուի:

Գ Լ Ո Ւ Խ Բ.

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԿԱՆՈՆՔ ԺՈՂՈՎԱՅ ԵՒ ԽՈՐՀՐԴՈՅ.

Յօդ. 85. Ամեն ժողով եւ Խորհուրդ պիտի ունենայ ատենական Դիւան մը, որ կրողական մէկ Ատենապետէ, մէկ Ատենադպրէ, եւ երբեմն նաեւ Ատենապետի եւ Ատենադպրի Փոխանորդներէ: Ասոնց ամենն ալ հարկաւ ժողովոյ անդամներն պիտի ըլլայ:

Ատենական Դիւանը տարին անգամ մը կնորոգուի, եւ անդամներն անմիջապէս վերընտրելի են:

Յօդ. 86. Առանց մեծագոյն մաս իներկայութեան Ատենա ջկարար կազմուի:

Յօդ. 87. Խնդիր մը լաւ քննուելէն, եւ անոր վրայ ներկայ ժողովականաց կարծիքը հասկցուելէն վերջը, քուէի կղբութիւն. եւ ձայնից առաւելութեամբ որոշում կարուի: Երբ ձայնից հաւասարութիւն պատահի, երէ նախագահը ներկայ է՝ անոր կարծեաց կողմը կնակի որոշումը. երէ ոչ՝ Ատենապետին կողմը:

Յօդ. 88. Խառն ժողովոյ մէջ քննուած որ եւ է խնդրոյ որոշում տրուելու համար, պէտք է որ երկու ժողովները զատ քուէարկութիւն ընեն: Երբ երկուքին ալ մեծագոյն մասը մի եւ նոյն որոշումն ըրած ըլլայ, խնդիրը լուծուած է. իսկ երէ որոշումնին տարբեր ըլլայ, կարծեաց անհամայնութիւն կնամարուի. եւ հետեւաբար խնդրոյն որոշումը Ընդհանուր ժողովին կձգուի:

Խառն ժողովը օրինաւորապէս զումարուած համարուելու համար, պէտք է որ ժողովոց երկուքին ալ մեծագոյն մասը ներկայ զտնուի:

Յօդ. 89. Ընդհանուր ժողով զումարուելէն զոնէ վեց օր առաջ՝ պէտք է որ Պատրիարքարանի կողմէն հրաւիրանաց զրբեր յուղարկուին անդամներուն:

Գ Լ Ո Ւ Խ Գ.

Ա Զ Գ Ա Յ Ի Ն Տ Ո Ւ Բ Ք.

Յօդ. 90. Ամեն Ազգային անհատ՝ որ չափանա է եւ վաստակ ու շահու տէր, պարտական է տրօք մասնակից ըլլալ Ազգային ծախուց:

Այս տուրքը տարեկան է. եւ բաշխման հիմն կրօնութիւնը, քանքանիւ անհատի կարողութիւնը:

Յօդ. 91. Ազգային տուրքը երկու տեսակ է. մէկը ընդհանուր՝ որ ընդհանուր ծախուց յատկացեալ է, եւ կնաւաքութի Պատրիարքարանի կողմէն, Ազգային կեդրոնական սնտուկին համար. եւ միւսը մասնաւոր՝ որ իւրաքանչիւր Թաղի մասնաւոր ծախուց յատկացեալ է, եւ կնաւաքութի Թաղական Խորհրդոց կողմէն, Թաղական սնտուկներուն համար:

Յօդ. 92. Կոստանդնուպոլսոյ մէջ ընդհանուր տուրքի բաշխման եւ հաւաքման եղանակը՝ Քաղաքական ժողովին մէջ կորոշուի, եւ Ընդհանուր ժողովով կնաստատուի: Իսկ մասնաւոր տուրքը՝ ամեն Թաղ իր Խորհրդոյ մէջ կորոշէ եւ կնաստատէ:

Սոյնպէս կտնօրինուին նաեւ գաւառներուն մէջ Գաւառական Ընդհանուր տուրքն ու Թաղական մասնաւոր տուրքը:

Յօդ. 93. Գաւառներուն կողմէն Ազգային Պատրիարքարանի Սնտուկին տրուելու մինչեւ ցարդ սովորութիւն եղած տուրքին բաշխման եւ հաւաքման եղանակը՝ Ընդհանուր ժողովը պիտի որոշէ, եւ Բարձրագոյն Դրան հաճութեամբ պիտի գործադրուի:

Գ Լ Ո Ւ Խ Դ.

Ա Զ Գ Ա Յ Ի Ն Գ Ա Մ Ա Ն Ա Գ Ի Ո Ւ Թ Ի Ն.

Յօդ. 94. Առաջնորդը Գաւառական ժողովոց նախա-

զահն է, եւ անոնց գործադիր իշխանութիւնը կվարէ:

Իր պարտաւորութիւնն է գաւառին մէջ Ազգային Սահմանադրութեան գործադրութեանը հսկել:

Յօդ. 95. Առաջնորդը չպիտի կարենայ Վանքերու մէջ բնակութիւն հաստատելով՝ պաշտօնին տեղէն հեռանալ. այլ գաւառին զխաւոր քաղաքին մէջ ազգային Առաջնորդարանը պիտի բնակի, ուր կգումարուին եւ Գաւառական ժողովները:

Երբ Առաջնորդ մը միանգամայն եւ Վանահայր ըլլայ, երէ Վանքը միայն մէկ օրուան ճամբայ հեռի է Առաջնորդանիստ քաղաքէն՝ կրնայ երկու պաշտօնն ալ մէկտեղ վարել, երբեմն երբեմն Վանքին այցելութիւն ընելով: Բայց երէ հեռաւորութիւնը օրուան մը ճանապարհէ աւելի ըլլայ, պէտք է որ Վանքին մէջ իրեն փոխանորդ կարգելով. ինք քաղաքը բնակի: Ասակից հարկ եղած ժամանակը իր վիճակին ամեն կողմը այցելութեան կրնայ երբայ:

Յօդ. 96. Կոստանդնուպոլսոյ մէջ եղածին նման՝ Գաւառներուն մէջ ալ ամեն Թաղ պիտի ունենայ ԹԱՂԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒԲՈՒ մը, ԹԱՂԱԿԱՆ ՍՆՏՈՒԿ մը, եւ ԹԱՂԱԿԱՆ ԳԻՒՄՆԱՏՈՒՆ մը:

Նմանապէս Առաջնորդանիստ քաղաքին մէջ պիտի հաստատուին ԿՐԾՆԱԿԱՆ եւ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ: Եւ Քաղաքական ժողովին տնօրէնութեանը տակ՝ ԳԱՄԱՌԱԿԱՆ ՍՆՏՈՒԿ մը:

Նաեւ Առաջնորդարանի մէջ ԳԱՄԱՌԱԿԱՆ ԳԻՒՄՆԱՏՈՒՆ մը հաստատուելով, Առաջնորդական վիճակին բոլոր ժողովրդոց Թաղական Ազգահամարի տումարները հոն պիտի ժողովրդին, եւ Գաւառական Ընդհանուր Ազգահամար պիտի կազմուի:

Յօդ. 97. Առաջնորդի ընտրութիւնը՝ նոյն եւ նման Պատրիարքի ընտրութեան, Գաւառական Ընդհանուր ժողովով ըլլայ. եւ ընտրութեան տեղեկագիրը տեղւոյն Խառն ժողովոյն միջոցաւ Պատրիարքին կուղարկուի: Պատրիարքը Կեդրոնական վարչութեան Խառն ժողովոյ համահաճութեամբ կանուանէ զԱռաջնորդը, եւ Բարձրագոյն Դրան իմաց տալով պաշտօնական հրամանագիրը կընդունի:

Յօդ. 98. Գաւառական ժողովները Կեդրոնական վարչութեան ժողովներուն վերաբերեալ տրամադրութեանց համեմատ պիտի կազմուին. եւ պաշտօնինն ու պարտաւորութիւններն նոյն եւ նման են:

Բայց Գաւառական ժողովներուն անդամոց բիւր՝ իւրաքանչիւր վիճակի համար միանգամ պիտի սահմանուի, ամեն մէկ գաւառի բնակչաց բուռն համեմատութեամբ:

Մինչեւ որ Ազգային տուրքը գաւառներուն մէջ օրինաւոր կերպիւ հաստատուի, Տէրութեան առաջին եւ երկրորդ եւ երրորդ աստիճանի տուրք տուող անձինք միայն պիտի ընտրեն Գաւառական Ընդհանուր ժողովոց անդամները: Եւ այս ժողովներուն կազմութեան կերպը՝ իւրաքանչիւր վիճակի բնակչաց բուռն նայելով, Կեդրոնական Վարչութիւնը պիտի որոշէ, Առաջնորդաց հետ խորհրդակցելով:

Գ Լ Ո Ւ Խ Ե.

ՎԵՐԱԲՆՆՈՒԹԻՒՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ.

Յօդ. 99. Ազգային Սահմանադրութեան հիմնական ըսկզբունքը անփոփոխելի են: Բայց երբ փորձառութեամբ՝ ինչ ինչ տրամադրութեանց փոփոխութիւնը հարկաւոր դատուի, Ընդհանուր ժողովը՝ Սահմանադրութեան հաստատութեան հինգ տարի ետքը՝ Վերաքննութեան Յանձնաժողով մը կկազմէ, Կրօնական եւ Քաղաքական ժողովներն երեքական անդամ, չորս Տեսուչ Խորհուրդներէն երկու երկու անդամ, եւ ասոնցմէ զատ Ընդհանուր ժողովոյ մէջէն կամ զրսէն վեց հոգի, ընդ ամենը քսան անդամ ընտրելով: Այս Յանձնաժողովը կսահմանէ հարկաւոր դատուած փոփոխութիւնները, որ Ընդհանուր ժողովը վաւերացնելէն ետքը, Բարձրագոյն Դրան կներկայացուին, եւ Կայսերական հրամանին համեմատ կգործադրուին: